

INTERVIURI

**„SPAȚIUL ACESTA
TRANSCARPATIC
E UN SOI DE
«TRIUNGHI AL BERMUDELOR»”**

ALEXANDRU BUICAN

Intervievat de:

Irina Airinei

Ioan Botiș

Nicolae Cârja

Anca Goja

Gelu Nicolae Ionescu

Daniela Sitar-Tăut

Miroslav Uram

LIVINGSTONE

Redactor de carte: DANIELA SITAR-TĂUT

Toate drepturile asupra acestei ediții
sunt rezervate autorului & Editurii Livingstone

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
BUICAN, ALEXANDRU

**Spațiul acesta transcarpatic e un soi de „Triunghi
al Bermudeilor”** / Alexandru Buican intervievat de
Irina Airinei, Ioan Botiș, Nicolae Cârja, ... - București :
Livingstone, 2013

ISBN 978-606-93204-7-1

I. Airinei, Irina

II. Botiș, Ioan

III. Cârja, Nicolae

008(498):929(047.53)

„POPORUL ROMÂN E EPAVA CARE MERGE, PE LÂNGĂ ISTORIE, ÎN DERIVĂ...”

Inițiativa adunării și tipăririi interviurilor prezente în acest volum îmi aparține, dorind să constituie o completare a profilului intelectual al autorului lor. Ca redactor al ultimelor lui cărți (Polemici. Jurnal de exil (1981-1991); Posteritatea lui Bacovia și Istoria... lui G. Călinescu; Teatrul onoarei; Un om între români. O cronică a deceniului 7; Țepeș. O biografie a lui Vlad III Dracula) și persoană care i-a fost alături în ultimii ani, doresc să marchez încheierea unui ciclu din cadrul „trăirii românești” prin acest volum care aprofundează meditațiile din eseuri, teatru, biografii sau roman. Cele zece confesiuni reprezintă etape în destinul personal al scriitorului. Deși între cel dintâi, luat de Nicolae Cârja pentru revista new-york-eză ACȚIUNEA ROMÂNEASCĂ și ultimul, oferit slovacului Miroslav Uram, există un decalaj temporal de mai bine de două decenii, textele au ca liant prezența aceleiași problematice, românismul. Tema centrală atrage inevitabil considerații istorice sau

etnopsihologice referitoare la propriu-i neam, autorul încercând să (se) explice prin raportare (inversă) la aceasta. De aici rezidă și selectarea titlului secund al interviurilor: „Spațiul acesta transcarpatic e un soi de «Triunghi al Bermudelor»”... Răspunsurile se apleacă asupra genezei operelor, oferind detalii semnificative referitoare la procesul lor de creație, dificultățile întâmpinate, mesajul acestora sau, în cazul celor două biografii, a metodelor de documentare, carența, pauperitatea ori erorile studiilor precedente despre Constantin Brâncuși sau Vlad Țepeș.

Alexandru Buican este unul dintre scriitorii omiși din antologiile, enciclopediile sau studiile alocate celui de-al treilea val al exilului românesc. Nu a fost vreodată afiliat vreunei mișcări sau grupări literare, nu este și nici nu va fi vreodată membru USR. Cultivă o atitudine defensivă în fața conaționalilor, atât în perioada new-york-eză, cât și în prezent. Impactul cu modelul camilpetrescian de la vârsta de 13 ani a determinat o mutație în sistemul de valori al adolescentului care, privind în jur, în anii totalitarismului, înțelegea că morala la români este o noțiune calpă, iar valoarea insului de vocație nu poate fi receptată de o societate care impune fraudă intelectuală, demagogia sau servilismul ca mod de viață. Alexandru Buican s-a născut în București, la 16 mai 1953, unde și-a făcut studiile primare și unde, ulterior, a obținut licența în științe juridice la Facultatea de Drept a Universității din București. În 1979 a plecat în Statele Unite ale Americii, stabilindu-se în orașul New York. Între anii 1988-1991 a editat, tot la New York, revista de politică și cultură POLEMICI, de orientare net anticomunistă.

Cum specia interviului este prin definiție autobiografică, un „Argument” cum este cel de față, dacă ar lua proporții, ar fi deplasat. E de ajuns, cred, să mai citez câteva rânduri din Prefața volumului Polemici. Jurnal de exil. 1981-1991, datată noiembrie 2009 și intitulată „Polemici – cu cine?”: „Ceea ce mă alienase de propria patrie și mă făcuse să-i întorc spatele chiar, la nici douăzeci și șapte de ani, era uriașa lașitate pe care românii o dezvăluiau în fața dictaturii. Având intransigența tinereții, nimic nu mi se prea mai rușinos pentru un popor decât să-și ducă viața sub un regim de constrângere, de orice tip ar fi fost acela. Era ca și cum istoria dădea un vot de blam capacității sale de a fi demn. Cum îmi simțeam vocația de scriitor și pentru că luasem în serios «ideile absolute» (prin lecturi din cărțile câtorva indivizi ciudați — ciudați în cazul «trăirii românești», desigur —, și care se odihneau demult la Cimitirul Bellu) nu înțelegeam să-mi ratez șansa, prin abdicarea tocmai de la acele idei nostime, participând și eu la mascarada la care se deda «inteli ghenția» românească între granițele bine păzite ale României.”

Cred că citatul de mai sus, din textul ce, luând forma unui veritabil manifest intelectual în care scriitorul încearcă să recompună portretul de odinioară al tânărului ce, făcând parte din familia de spirite camilpetresciene, realizează imposibilitatea devenirii lui spirituale într-un climat dopat de precepte egalitarist-democratice vidate de conținut, este relevantă și mă scutește de prea multe precizări. Să mai spun și că România — nu numai cea comunistă, ci cea „eternă” —

este asemuită de el unei mame vitrege, care se sustrage obligațiilor ei naturale, din care motiv, decăzând din drepturile părintești, își pierde fiii pe aiurea. Polemist cu vână, Alexandru Buican șochează prin verdictele incriminante puse contemporanilor, având însă o reverență în fața temerarilor care au spart blocada tăcerii încercând să reabiliteze, prin acțiuni singulare ce-i drept, demnitatea unui popor cu verticalitate anihilată. Dar nu numai contemporanii îi sporesc tristețea, ci chiar și miturile cele mai necontestate ale noastre, Mihai Eminescu, prin „populismul său”, fiind pentru Alexandru Buican doar un preot necontestat al resemnării românești, dar un ins pierdut pentru cauza adevărului. Cunoscând scrierile lui — acelea pe care și le numește singur „comentarii la «trăirea românească»” — consider că aceste texte — ocazionale — vin să precizeze în detalii idei și trăiri afective care, cunoscute de un public larg, ar pune multă lume pe gânduri (deși autorul lor consideră România, poporul român, „trăirea românească”... o „cauză pierdută”!)

Daniela Sitar-Tăut
noiembrie 2012, Bratislava

***N-am avut nici o bucurie care să se tragă
din faptul că m-am născut român, iar
tristețile au fost puzderie.***

A.B.

„FĂRĂ LIBERTATE ... NU EXISTĂ LITERATURĂ, DEȘI APAR MEREU CĂRȚI”

Interviu cu scriitorul Alexandru Buican
realizat de Nicolae Cârja

Dl. Nicolae Cârja, directorul ziarului nostru ACȚIUNEA ROMÂNEASCĂ, a stat de vorbă cu dl. Alexandru Buican, autorul lucrării dramatice Încercarea, apărută, în ultimele zile ale anului trecut, în nou înființata editură POLEMICI.

Nicolae Cârja: Ai sosit nu demult în Statele Unite, unde ai obținut cetățenia americană fără dificultate. Ce ai de spus despre scriitorii din România, despre orientarea literaturii actuale din țară?

A. B.: Se vorbește, și pe bună dreptate, de reparația, în România, în ultimele două decenii, a unei literaturi, după ce această literatură fusese anulată în deceniul imediat următor preluării puterii de către Partidul Comunist. Acum, realismul socialist a fost aproape abandonat și chiar ar fi apărut forme moderne de scris. Nimic mai adevărat. Însă,

în ceea ce mă privește, la acest punct din evoluția mea intelectuală, nu mă mai interesează cum anume se spune un lucru, ci lucrul în sine. Nu vreau să stăruiesc aici într-o apreciere de ordin strict politic, este un lucru larg cunoscut și trăit, că România în deceniul 7 a intrat într-o criză politică, economică și socială, probabil cea mai adâncă din întreaga sa istorie modernă. Ceea ce vreau să subliniez este faptul că, astăzi, în aceste condiții, literatura trebuie să ia atitudine. Felul cum spui un lucru trece pe plan secundar, important fiind lucrul în sine. Din acest unghi de vedere, considerând deci literatura ca înregistrarea în carte a unei atitudini a scriitorului față de mediul în care trăiește, nu se poate vorbi de o literatură adevărată.

Nicolae Cârja: Totuși regimul se laudă cu creșterea numărului de cărți, de edituri etc.?

A. B.: Nimic mai adevărat. Numărul de cărți a sporit, editurile s-au înmulțit, aceste cărți se plătesc autorilor foarte bine. Dar problema este alta. Toată această creștere reflectă, în fond, o situație cu atât mai vicioasă. Editurile, revistele literare, cenaclurile acestea sunt instituții de stat. Ele impun scriitorului o linie politică în conformitate cu politica Partidului Comunist. Numai cel ce se conformează acestei linii politice este considerat scriitor. Dar, paradoxal, atitudinea de acceptare a unei constrângeri, a unui regim de forță, este de

fapt acceptarea unei limitări în conștiință, și este exact semnul patent al lipsei de temperament artistic, al lipsei de valoare deci. Adevăratul scriitor nu se poate supune acestui regim și este deklasat în România comunistă. Avem deci, cum vedeți, aceeași clasică selecție inversă.

Nicolae Cârja: Deci avem de-a face cu existența unor bune edituri, a unui număr sporit de cărți, dar fără literatură.

A. B.: Exact. Fără libertate, d-le Cârja, nu există literatură, deși apar mereu cărți. Dar aceste cărți sunt cu voie de la miliție și ele nu contează. Un potențial mare scriitor, un geniu, dacă apare, nu are decât să delireze pentru un timp între boemă și închisoarea politică, apoi se lasă învins: înnebunește și ajunge la clasicul balamuc (dacă nu fusese mai dinainte declarat nebun și închis prin spitale psihiatrice) sau se sinucide, sau răătăcește departe de rostul său prin țările lumii. Mai există și posibilitatea de a fi asasinat din motive politice.

Nicolae Cârja: O foarte pesimistă concluzie.

A. B.: Aș vrea să precizez că un mare scriitor, care este un splendid spectacol al sufletului omenesc, și care, el singur, justifică mai mult decât orice o literatură, este în strânsă relație cu gradul de libertate al unui popor într-un anume moment. Firește,

libertatea nu face singură geniul, dar e mediul în care acesta se realizează. S-a vorbit de predestinarea scriitorului, sublinându-se, conform vechilor prejudecăți, noblețea gradului de individualizare a creatorului. Cred însă că, dincolo de această poezie, ieftină la urma urmelor, e de pus în discuție un aspect mult mai grav al problemei predestinării. Anume, predestinarea este pentru individul acesta de excepție, o severă limitare în cercul vieții. Câtă vreme omul comun are deschise toate oportunitățile, putând fi, pe rând, în funcție de jocul destinului, astăzi politician, iar mâine (ori în același timp) pungaș de drept comun, individul în cauză nu poate fi decât ceea ce a fost predestinat să fie: scriitor. Orice abatere de la datele formulei sale interioare nu este decât o întârziere a îndeplinirii destinului său, care e unic. Or, întâmpinarea unei neînțelegeri, ori a unei adversități, îi este fatală existenței sale de ins social. Dar ce adversitate mai mare poate fi concepută decât atentatul la libertatea de expresie pe care regimul comunist o practică împotriva scriitorului? Lichidarea libertății de expresie înseamnă lichidarea literaturii.

Nicolae Cârja: De ce ai plasat acțiunea piesei d-tale în Transilvania anului 1940, în conjunctura istorică a predării Ardealului Ungariei, în urma Arbitrajului de la Viena?

A. B.: Mă bucur că puneți această întrebare, dându-mi astfel posibilitatea să aduc lămuriri în plus față de cele din nota introductivă la piesă. Am spus acolo și repet și aici, că această piesă nu este o piesă politică și nici istorică. Este o lucrare despre confruntarea dintre conștiință și violență, o încercare de dramă a absolutului, tratând problema compromisului conștiinței, acest lucru de preț al ființei umane, în condiții istorice și politice vitrege. Cum era nevoie de o situație de criză, am ales această epocă de suferință din patrimoniul suferințelor naționale, atât de bogat de altfel. Firește, alegerea nu este întâmplătoare.

Nicolae Cârja: Nu consideri că această alegere s-ar putea să fie interpretată ca o aliniere la politica naționalistă a regimului din România, politică despre care se crede c-ar avea menirea de a produce o diversione în politica internă, escamotând adevăratele probleme ale crizei interne?

A. B.: Aceasta s-ar putea întâmpla, ar fi însă cazul unor neclarificați asupra priorităților românești. Oricât s-ar părea că problema revizionismului maghiar ar fi primit replica autorităților comuniste de la București, aceasta neimplicând un risc prea serios, adevărul nu este nicidecum acesta. Aceste autorități sunt foarte consecvente

cu ideologia oficială și ar fi fost de mirare să nu fie consecvente în minciună, chiar și numai în problema Transilvaniei. Ei bine, poziția oficială nu este deloc o poziție națională, ci numai cea internaționalistă. Astfel, ungurii nu s-ar fi făcut vinovați niciodată de nimic împotriva românilor și a integrității lor teritoriale. Ei sunt complet străini de crimele și comploturile revizioniste. Eroicul popor maghiar prieten, constructor al socialismului în Patria sa, n-are cu toate acestea nimic de-a face. De acestea toate s-au făcut vinovați numai hortiștii paramilitari și fasciști etc. etc. Și, conform acestei politici, Mihai Eminescu este cenzurat. Poate însă să publice, dl. Francisc Păcurariu, un roman confecționat după toate artificiile gândirii oficiale: veșnica idilă dintre un ardelean și o unguroaică etc. Abia după ce eu luasem decizia de a plasa drama aceasta în conjunctura istorico-politică a cedării Ardealului (de către puteri străine, ca totdeauna), am aflat de apariția acelei *Istории a Transilvaniei*, la Budapesta, sub auspiciile Academiei Ungare, în care ni se contestă, în cea mai nealterată tradiție istorică, dreptul de a stăpâni acest străvechi pământ românesc. Și, ca o ilustrare a ceea ce am spus, aflu chiar acum, dintr-un articol al unui scriitor refugiat, Titu Popescu, apărut în

presa românească din Germania, că romanul scriitorului Romulus Zaharia, care-și desfășoară acțiunea în același moment istoric cu piesa mea, a fost retras din librării la protestele autorităților de la Budapesta. Și cum, conform acestui articol al d-lui Titu Popescu, dl. Romulus Zaharia este astăzi el însuși refugiat la Madrid, iată dar care este cu adevărat soarta celor ce luptă pentru cauza Transilvaniei. Sunt persoane indezirabile regimului lui Nicolae Ceaușescu. Menținerea puterii este o chestiune mai presus decât patriotismul.

Nicolae Cârja: Am citit lucrarea Încercarea, pe care o găsesc deosebit de interesantă. Ce a însemnat ea pentru dta?

A. B.: Am vorbit mai înainte de aspectul politic al cărții. Vreau acum să spun că ceea ce eu am urmărit, a fost să fac literatură adevărată, or literatura adevărată n-are ca obiect scheme politice, ci sufletul omenesc însuși. Acest lucru teribil care s-a întâmplat sufletului omenesc în cei 40 de ani de dictatură comunistă face obiectul scrisului meu. Această primă piesă de teatru dintre altele ce vor urma este numai o piesă dintr-un dosar deschis în vederea propriei mele clarificări asupra destinului meu în mijlocul evenimentelor politice și

sociale pe care le-am trăit și continui să le trăiesc. Plecarea din țară mi-a dat parcă mai mult prilejul să mă obiectivez față de suferințele de acolo și să înțeleg cu claritate un lucru: comunismul în România nu s-a născut dintr-o latură a spiritualității românești, ci a fost impus din afară de către ruși printr-o invazie. Or, aceasta spune totul despre natura suferințelor care se impun poporului român mereu de-a lungul istoriei. Situând acțiunea piesei mele la începutul procesului de instalare a totalitarismului în România m-am situat pe mine însumi pe scara acestei nenorociri naționale, am situat drama mea în funcție de drama colectivă a poporului din care fac parte, dând acesteia o mai largă perspectivă. De aceea a fost atât de importantă alegerea cadrului istoric. Îmi era ușor să prezint această dezbatere de idei și pasiuni într-un cadru indiferent, sterilizat politicește. Dar mi-ar fi fost și mai ușor să nu-l prezint deloc. Dacă nu scriu pentru cineva, altul decât propria mea vanitate, mai bine nu scriu deloc. În tot scrisul meu, firește, curge sângele propriilor mele obsesii, propriilor mele revelații, nutrit cu realitățile timpului contemporan. Însă ceea ce mi s-a întâmplat mie, ceea ce se întâmplă tuturor, astăzi, în România contemporană, sunt numai urmări ale unor evenimente care m-au precedat, în urmă cu 40 de ani,

care și acestea, la rândul lor, sunt numai secvențe dintr-o serie istorică ce ni se întâmplă nouă, românilor, datorită poziției noastre acolo, „în calea tuturor răutăților”. Fenomenul Ceaușescu nu era posibil într-o Românie democratică, dar o Românie democratică nu este posibilă fără o Românie independentă, așa cum o Românie independentă nu este de conceput fără o Românie întregită. Iar această Românie, se pare că, în pofida sacrificiului, devenit deja exorbitant, de sânge și suflet românesc, nu e posibilă în condițiile unui șir interminabil de invazii: a romanilor, goților, hunilor, gepizilor, avarilor, slavilor, bulgarilor, ungurilor, pecenegilor, cumanilor, tătarilor, turcilor, rușilor... Și cu aceasta am citat tabla de materii a cărții istoriei neamului. Nu e de mirare dar că noi, românii, purtăm în noi gustul amar al inutilității tuturor eforturilor, tuturor sacrificiilor, din ce în ce mai încredințați că istoria nu ne dă nici o șansă. Așadar, cum vedeți, scopul acestui cadru concret, n-a fost să alimenteze uri vechi și noi, ci numai o cerință a logicii istorice care, mie personal, aflat la mii de kilometri depărtare de România, în care n-am putut să trăiesc, mi-ar fi putut deveni indiferentă.

Nicolae Cârja: Știu că ai scris revelator despre propriile experiențe sub regimul lui Nicolae Ceaușescu.

A. B.: Da, și acest roman [*Est*]¹, de aproape 500 de pagini, este o carte foarte importantă pentru mine. Romanul se află în manuscris și o copie am încredințat-o, cu ani în urmă chiar, d-nei Monica Lovinescu de la Paris, strălucita eseistă cunoscută de toată lumea. Acolo, în roman, România deceniului 7 se află descrisă fără urmă de echivoc, în toată nuditatea ei, în întreaga ei devastare la care a ajuns, într-unul din compartimentele ei psihologice. Vreau să relev că dramaturgia, adică această trilogie pe care am numit-o „geopolitică”, este concepută ca un fel de prolog la acest roman. Un prolog explicativ, având scopul să-mi elucideze pârghiile istorice, politice, psihologice, felul în care acestea s-au interinfluențat, conducând spre tristul rezultat care este România contemporană.

Nicolae Cârja: Ce părere ai despre literatura și scriitorii din exil? Sunt aceștia organizați?

A. B.: Există în afara granițelor României, la ora aceasta, scriitori foarte buni, de fapt cei mai buni, considerând că aceștia sunt cei care, asemeni d-lui Paul Goma, au slujit demnitatea scriitoricească la modul sublim, fiindcă au dat dovadă de acea calitate internă ce nu le-a permis să se domesticească în

¹ Romanul a apărut cu titlul *Un om între români* la editura Livingstone, București, 2012.

slujba intereselor puterii. Există și alți autori de cărți, din cei care întreprind acțiuni publicistice, fără însă a fi scriitori adevărați. Dar aceasta este trăsătura oricărei literaturi libere. Cât despre organizare, scriitorii din exil sunt mai degrabă izolați, chiar dacă uneori se grupează în jurul unor cenacluri sau reviste. Lipsa acestei organizări este însă regretabilă, scriitorii aflați în afara țării fiind din ce în ce mai mulți, și printr-o organizare efectivă și-ar putea apăra interesele de scriitori români. Interesele acestea sunt multe și variate, dar unul trebuie să fie organizarea unui front comun în lupta pentru o Românie democratică și, implicit, reîntoarcerea cărților lor acasă, acolo unde le este locul.

Nicolae Cârja: Dorești să adaugi ceva, în plus, față de cele spuse până acum?

A. B.: Un fapt simplu, dar semnificativ. Nici unul dintre exemplarele cărții, pe care le-am trimis în țară, nu a ajuns la destinație.

Nicolae Cârja: Domnule Buican, îți mulțumesc pentru interviul acesta deosebit de dens, pentru răspunsurile d-tale, răspunsuri ce sunt la nivelul celor mai mari publicații americane. Vă mulțumim.

*Acțiunea românească,
martie 1988, New York*

SEMICENTENAR BRÂNCUȘI

Interviu de Irina Airinei

„Constantin Brâncuși este prea bine cunoscut ca să aibă nevoie de o altă prezentare în aceste coloane... El este artistul despre care se scrie cel mai mult în lume. Nici un critic de autoritate nu-și poate permite decât să-i onoreze geniul. Compozitori, dansatori, pictori, sculptori, scriitori, muzicieni, colecționari, actori și actrițe, gazetari și iubitori ai lucrurilor frumoase și-au făcut drum obligatoriu prin atelierul lui Brâncuși din Impasse Ronsin din Paris. Nu există, poate, un artist mai iubit, mai respectat și mai apreciat decât Brâncuși”, scria THIS QUARTER în numărul 1 din 1925.

O biografie monumentală a lui Constantin Brâncuși, scrisă de Alexandru Buican și apărută în condiții grafice de excepție la editura ARTEMIS, la 50 de ani de la moartea artistului, vine să adauge pagini prețioase istoriei artelor și culturii. O biografie

care a cunoscut mai multe faze de creștere și care nu s-a încheiat încă.

Irina Airinei: În afară de pasiunea mărturisită pentru arta sculptorului ce v-a mai determinat să duceți această activitate laborioasă de cercetare?

A. B.: Am început lucrul la carte în anul 2000. Eram uimit de puținătatea datelor despre Constantin Brâncuși. M-am așezat în fața computerului și am vrut să structurez puțin tema, mi-am spus: ia să vedem când s-a născut și când a murit, deci cele două praguri ale existenței lui lumești. Și pe urmă am găsit o mulțime de date despre care nu știam și apoi am mers direct la Biblioteca din New York și am vrut să spun așa: se poate scrie aceasta biografie în America sau trebuie scrisă în Franța? Și încetul cu încetul m-am edificat asupra unui fapt: că deși Brâncuși a trăit în Franța 51 de ani, pe o insulă numită Montparnasse și deși trăia fizicește la Paris, depindea de patronii lui americani. Gloria i-a venit în 1913 la faimosul Armory Show când numele de *Brancussi* a luat foc în America și când el a devenit cel mai faimos artist al epocii. Iar celebritatea i-a venit de la și mai faimosul proces al *Păsării*, cunoscut sub denumirea de *Brâncuși contra Statelor Unite*. Entuziasmul cu care Brâncuși a fost îmbrățișat de americani a fost incredibil.

După primul război mondial, toți acești americani tineri care făcuseră războiul ca șoferi de ambulanțe sau ca militari s-au reîntors la Paris. Toți au gravitat în jurul atelierului lui Brâncuși, iar el fiind un tip fără pretenții, i-a primit ca pe copiii lui. Americanii au scris apoi, în continuare despre el, și corpul acesta extraordinar de mare de memorialistică este folosit și exploatat în carte. Și vreau să aduc încă o dată un omagiu Bibliotecii Centrale de la New York, unde am scris această carte. Acolo oricine intră, are dreptul la trei cărți la fiecare 15 minute. Nimeni nu te obstrucționează, cum e, de exemplu, aici, la Biblioteca Academiei, unde niște fete acre te pălmuiesc din vorbe ca și cum ți-ar face cine știe ce favoare că îți dau o carte. Eu imediat le-aș da afară. Aduc mulțumiri Bibliotecii Centrale din New York. Cartea a avut 4 versiuni. A fost întâi o versiune de vreo 300 de pagini care nu m-a mulțumit. Apoi a avut o versiune de 400 de pagini. Acum versiunea aceasta de 600 de pagini o consider încă o etapă. Când anumite documente vor fi puse în circulație de către Muzeul de Artă Modernă din Paris, atunci s-ar mai putea adăuga un număr foarte mare de pagini. Acele documente ar arunca mai multă lumină asupra vieții sentimentale, erotice a lui Brâncuși. Dintr-o falsă pudoare, aceste scrisori sunt ținute sub

obroc. Brâncuși se îndrăgostea repede. Și când aceste scrisori vor fi puse în circulație, cartea se va îmbunătăți. Însă până acum eu cred că este biografia cea mai amplă a lui Brâncuși. Românii vor putea citi cum a trăit acest mare exilat. Vor putea citi despre numeroasele lui călătorii cum este cea — notorie — în Corsica sau cea făcută în India la invitația Maharajahului de Indore [Yeshwant Rao Holkar Bahadur]. Vor putea pătrunde în cafenelele faimoase din Montparnasse, pentru a-i întâlni pe Guillaume Apollinaire, Pablo Picasso, Henri Matisse. Alături de Brâncuși se vor implica în dadaism și în suprarealism. Îi vor întâlni pe Ezra Pound, Robert McAlmon, Key Boyle, Isamu Noguchi, Sylvia Beach. Cititorii vor putea trăi alături de sculptorul exilat în atelierul său din Impasse Ronsin, de la numărul 11 și vor asista la negocierile privind soarta atelierului care adăpostește lucrările pe care creatorul lui refuză să le mai vândă, intenționând să le doneze statului francez. Mă bucur pentru că pot face acest dar românilor de unde a plecat acest geniu, acum, la semicentenarul dispariției lui.

Cronica Română
ianuarie 2007, București

ALEXANDRU BUICAN A PUBLICAT O BIOGRAFIE –*BRÂNCUȘI*– ÎN STIL ANGLO-AMERICAN

Interviu de Daniela Sitar-Tăut

În perioada 31 august-3 septembrie s-a derulat la Aiud cea de-a XVII-a ediție a Zilelor Culturale „Liviu Rebreanu”, eveniment la care au participat numeroși oameni de cultură. Eminența cenușie a reuniunii a fost Niculae Gheran, care pare a-și fi asumat statutul de puericutor într-ale rebrenologiei. Discuțiile celei dintâi zile, derulate sub spectrul Șantierului Editorial Rebreanu, au relevat elementele novatoare, neexploatate încă editorial din opera scriitorului. La întâlnire au luat parte: Niculae Gheran (moderator șarmant, viveur și hâtru), Ioan Hădărig, (inegalabilul nostru amfitrion), Alexandru Buican, Grigore Traian Pop (arătos și belicos), Ion Dumitrescu, Virgil Rațiu, Ion Moise, Olimpiu Nușfelean, Andrei Moldovan, Dana Hiticaș-Crețu (prezență serafică, ce în curând va edita scrisorile lui Fanny Rebreanu), Mircea Popa (cu intervenții seismice, funambulești), Nicolae Crețu (subtil, enciclopedic),

Mircea Popovici, Ion Mărgineanu, iar din Baia Mare Săluc Horvat și minunea odioasă, subsemnata.

În cea de-a doua zi am asistat la o Retrospectivă Brâncuși, consolidată de prezentarea volumului Brâncuși. O biografie, aparținătoare lui Alexandru Buican. Anterior întrevederii, am profitat de ocazie pentru a-i pune autorului câteva întrebări, chiar dacă acestea sunt diagnosticate ca fiind similare celor „unei absolvente de filologie”, iar interlocutoarea este sancționată (spre deliciul confrăților locali, care-mi contabilizează paranoic neologismele), pentru prețiozitatea câte unei dubitații. Alex Buican a trăit șapte ani în America pentru a reconstitui profilul spiritual brâncușian, comasând pantagruelic un număr complexant de documente. Omul Alexandru? Melanj deconcertant... Rafinat, arici, meditativ, intempestiv, sexy, belicos, carismatic, orgolios... Cartea? Asta-i altă poveste... pe care o va spune cronicarul luna viitoare.

Daniela Sitar-Tăut: În ce măsură această biografie, apărută la Editura ARTEMIS, reprezintă un act de restituire?

A. B.: Reprezintă un act de restituire, Constantin Brâncuși fiind unul dintre exilații români dintre cei mai notorii, dacă nu cel mai notoriu. A trăit 51 de ani în Franța și documentele despre el sunt toate

răspândite prin biblioteci de aiurea. Și, ca să-l aduci acasă, trebuia o muncă pe măsură. Adică, mie mi-au trebuit șapte ani numai ca să scotocesc, nu în exclusivitate, dar în mare parte, de 80%, documentele pe care arhivele americane le aveau. Permițându-mi să trăiesc în America, i-am dedicat acești șapte ani. O să se mai scrie și alte biografii, o să vină și alții cu alte corpuri documentare, dar se va ajunge, mai mult sau mai puțin, la aceeași imagine, pentru că această imagine este creată din foarte multe documente. Dar, ca să răspund la întrebare, aceasta este ideea. Este un exilat, a trăit 51 de ani în afara granițelor României, fără să înceteze a fi român și, în fine, această biografie îl aduce acasă pentru români.

Daniela Sitar-Tăut: Biograful este, într-o oarecare măsură un violator, un practicant al raptului identitar. Credeți că biograficul constituie o cale de acces înspre comprehensiunea operei sau, din contră, trenează ori vivifică percepția acesteia?

A. B.: O, nu! Nu am vrut să fiu deloc un violator. Eu chiar cred că înainte de a se face o analiză a spiritualității brâncușiene, trebuie să vedem cum a trăit. Deci, cartea mea la asta încearcă să răspundă. În primul rând, e o carte, ca să spun așa, făcută cam... de un belfer. Eu m-am abținut de a-i

da lui Brâncuși note de excelență. Dacă Brâncuși n-ar fi fost un geniu și n-ar fi fost un om excelent, nu scriam despre el. Deci, cum spun americanii, *patronizing*.... Eu nu vreau să-l „patronizez” pe Brâncuși, pentru că el știe foarte bine ce face, ce a făcut. Dar eu m-am limitat să văd cum a trăit și după câteva standarde americane. În primul rând, am vrut să văd cum și-a câștigat existența. Ce a vândut, ce sume de bani i-au intrat, dacă a suferit de sărăcie, dacă a avut vreodată afluență materială. În al doilea rând, am vrut să văd care au fost relațiile lui sentimentale... Pe cine a iubit, cu cine s-a certat, dacă a avut copii, dacă n-a avut ș.a.m.d.

Daniela Sitar-Tăut: În ce măsură Brâncuși este un om al faptei sau, pur și simplu, hai să zicem, un clown, un arlechin lingvistic în relațiile cu femeile?

A. B.: În cazul lui Brâncuși... Întrebarea mi se pare sofisticată. Nici n-am înțeles-o prea bine. Dar pot să spun următorul lucru. Brâncuși se îndrăgostea foarte repede. Era o natură simplă, din punctul acesta de vedere. Nu avea mari complicații sentimentale și modul lui de a vedea femeia era, într-un fel, caracteristic celor din sud-estul Europei. El nu credea în spiritualitatea feminină. În general, românii nu cred în spiritualitatea feminină. El nu făcea excepție de la chestia asta. Dar a

avut suficientă inteligență să înțeleagă că adevărata lui chemare este arta și că prezența unei femei l-ar deturna de la această chemare. Deci, într-un fel, a fost un sacrificat, deși sufletul lui îi spunea că ar trebui să iubească mereu, să trăiască aceste experiențe, nu și-a putut permite. Pe de altă parte...

Daniela Sitar-Tăut: Chiar cu riscul sacrificării celorlalți?

A. B.: Nu neapărat. Pentru că, în cazul lui... Nu s-a pus niciodată problema unei mari iubiri brâncușiene, în urma căreia să rămână drame adânci. El, fiind celebru, era căutat mai mult pentru celebritatea lui. Și mai ales americancele îl căutau pentru celebritatea sa. Or, ele nu-l iubeau profund, iubeau faima lui mondială. Și-atunci rupturile dintre ei nu creau traume. Nu suferea nimeni extraordinar. Și nici el. Și atunci, după o scurtă criză, o rupere de țesuturi, revenea la matcă.... Își vedea de treabă. Avea o nouă iubită cât de curând. Prietenii erau obișnuiți cu chestia asta.

Daniela Sitar-Tăut: Am observat că, spre deosebire de alți confrăți, ați ales o textură lingvistică accesibilă publicului larg, fără recursul la erudit, savant, monoton, plicticos. E o operă care se lecturează ușor. Și cu

plăcere. Aceasta glisează sau nu înspre panta biograficului romanțat?

A. B.: Deloc. Am înțeles de la început pericolul, la ceea ce vreau să fac, al unei astfel de activități. Mai ales *prezent tense* la care am scris cartea era foarte periculos. Ca să faci asta, de-a lungul a 600 de pagini era o problemă. Dar am avut curaj s-o fac. Din ce cauză? Din cauza volumului enorm de date pe care l-am strâns. Deci, în momentul în care m-am simțit sigur pe baza documentară, am știut că seriozitatea cărții de acolo o să vină. Și, ca să dau această medicină foarte severă — nu? — am încercat să o îndulcesc cu un stil, cum s-a remarcat și în presă [*voir* Ioan Groșan], al bestseller-urilor, dacă putem să spunem așa. Așa că eu cred că am făcut bine ce am făcut dar, încă o dată, la adăpostul curajului pe care mi l-a dat enorma cantitate de documente pe care am pus-o la baza acestei cărți.

Daniela Sitar-Tăut: În ce măsură vă identificați cu modelul biotic brâncușian? Citez, din prefața cărții: „În pofida numărului mare de cunoscuți, Brâncuși a fost, paradoxal, un om singuratic. Aceștia îl căutau din interes pentru opera lui și nu din cauza sociabilității caracterului său, cum se știe că n-a fost cazul. Și Brâncuși a fost un solitar. [...] În Montparnasse, unde

se căuta excentricitatea cu orice preț, Brâncuși a apărut ca un personaj excentric autentic." *Dar, cultivați paradoxul. Pentru că excentric, se traduce prin normalitate, ceea ce în lumea pariziană din Montparnasse, era... o anormalitate. Motivați puțin excentricitatea brâncușiană.*

A. B.: Excentricitatea lui era făcută din chestii exterioare, în mare parte. Ca să dau așa, un exemplu vulgar. El a avut un dormitor, undeva sus în atelier, deci la primul etaj, cum ar veni, sau etajul superior. Și acolo avea un pat foarte modest... Și femeile astea americane s-au plâns de mai multe ori de modestia aceluia pat, pe această *loggia* [balcon] unde era dormitorul, așa-zisul dormitor. El avea o scară de frânghie. Și a escaladat această scară până când, ajuns la bătrânețe, n-a mai putut să o facă și atunci și-a construit, cu propria mână, o scară de scânduri. Dar acesta este mai mult un aspect insolit al existenței lui. Oamenii care i-au fost apropiați își dădeau seama că era un om de un bun simț profund, care respingea toate exhibiționismele și toate... Ura, ura gloria, ura — cum să spun? — încercarea de a te afirma într-o adunare, și asta și datorită faptului că se simțea puțin stingherit din pricina condițiilor dificile în care el crescuse, nici rutina asta socială de a se afirma într-o societate n-o avea, dar era și datorită

conștiinței geniului său. El nu-și avea rival. Chiar în Montparnasse, unde au fost cele mai mari nume, erau vreo cinci-șase, care astăzi sunt giganți, nu avea rival. Vorbim de un Henri Matisse, de un Pablo Picasso, de Fernand Léger, Marcel Duchamp și Brâncuși. Adică de un cerc foarte restrâns de titani. Mă rog, restul erau artiști și astăzi se vorbește foarte mult despre ei pentru că au fost la locul potrivit, la momentul potrivit. Nu știu dacă am răspuns la întrebare.

Daniela Sitar-Tăut: Vorbiți despre misterul, legenda Brâncuși. În ce măsură ați reușit să, folosec un termen din informatică, accesați acel parti pris des choses în ceea ce-l privește? Cât anume? Cum anume?

A. B.: Eu cred că, până la urmă, în pofida a șapte ani de cercetare a documentelor, am fost silit să las „misterul Brâncuși” tot neelucidat. Singurul lucru care mi-a stat în putere a fost să pun problema mai departe, dacă va veni cineva mai dotat, să încerce să descifreze acest caracter extraordinar de dificil. Nu am putut să dau o formulă unificatoare și nici nu mi-am propus, pentru că ar fi fost o restricție, ar fi trebuit s-o restrâng. Și am pus la sfârșit un așa-zis portret, dar care este — cum să spun? — recunoașterea unui eșec. Lăsăm pe altă dată să vedem care este acest caracter extraordinar,

din ce... a fost plămădit de a putut să facă aceste lucruri extraordinare.

Daniela Sitar-Tăut: Este motivul pentru care ați subintitulat cartea „O biografie”?

A. B.: O biografie. Da. Dar nu numai pentru asta. Se practică acest tip standard de biografie anglo-americană. Pentru că, asta vreau să spun. Să nu fiu înțeles greșit, dar cartea asta este o jumătate carte românească, o jumătate carte americană. Și datorită poziției mele, pentru că am trăit atâția ani în America, dar și pentru că se aliniază la acest tip de biografie anglo-saxonă. Altfel scriu biografii francezii, altfel scriu biografii rușii, altfel scriu românii biografii și altfel scriu englezii și americanii biografie. Deci aceasta este o carte anglo-americană, scrisă după standardele lor.

Daniela Sitar-Tăut: Asta nu-i o concesie făcută cumva marketingului?

A. B.: Ba este o concesie. Pentru că orice carte trebuie să trăiască într-un *environnement*, trebuie să locuiască într-o lume. Este ca un copil. Trebuie să-l îmbraci, nu poți să-l trimiți în pielea goală pe stradă.

Daniela Sitar-Tăut: Care este diferența, din punct de vedere pecuniar, între biografia din România și această biografie apărută, bineînțeles, dincolo, în engleză?

A. B.: Nu a apărut încă traducerea în engleză. Nu știu ce vrei să spui prin... diferență pecuniară. Probabil că acolo, dacă va apărea, se va vinde bine, va aduce o sumă semnificativă, iar aici... Nu știu, probabil vreo 2–3 prieteni, care-ți strâng mâna și asta-i cam tot, câteva cronici elogioase — dacă sunt — și asta-i tot. Fiindcă o carte, cum spunea Camil Petrescu prin 1940... „Apariția unei cărți în România n-are nici o consecință.”

Graiul Maramureșului
septembrie 2007, Baia Mare

„ÎN ORICE PERIOADĂ AI TRĂI, AI AVEA ACELEAȘI NEFERICIRI”

Interviu de Ioan Botiș

Recent, Alexandru Buican și-a prezentat cartea Brâncuși. O biografie în Baia Mare. Biografia lui Constantin Brâncuși, realizată de Alexandru Buican, nu și-a propus să ofere o imagine cosmetizată a sculptorului de geniu. Între paginile cărții pot fi găsite întâmplări grotești și macabre, drame și tragedii individuale și scene pitorești, ce demonstrează comportamentul nonconvențional, uneori radical, al artistului, aspectele ce pot fi considerate mai delicate din viața acestuia nefiind trecute sub tăcere.

Carte de vizită. Alexandru Buican s-a născut la București, la 16 mai 1953, unde și-a făcut primele studii și unde, mai târziu, și-a obținut licența în științe juridice la Facultatea de Drept a Universității din București. În 1979, a plecat în Statele Unite ale

Americii, stabilindu-se în orașul New York, unde și locuiește o parte a timpului. Între anii 1988–1991, tot la New York, a editat, sporadic, revista de politică și cultură POLEMICI, de orientare net anticomunistă. A publicat dramele Neînțelegerea și Încercarea. Eseul Posteritatea lui Bacovia și Istoria... lui G. Călinescu, apărut la EDITURA ȘTIINȚIFICĂ București, 1994, este o incursiune critică în lumea tristului poet al Bacăului.

Ioan Botiș: Ați lucrat vreme de șapte ani pentru elaborarea biografiei Brâncuși, mare parte a timpului, la New York. Există diferențe majore între condiția cercetătorului român în țara lui și condiția cercetătorului român în America?

A. B.: Am lucrat timp de cinci ani, nu șapte, cu foarte scurte pauze, cauzate de obicei de accidente care s-au petrecut din cauza lipsei mele de prevedere. Munca de câteva luni s-a șters din calculator, iar eu nu-mi salvasem materialul. În privința regimului de lucru al cercetătorului român, aflat la New York și în țară, pot spune că e vorba de diferențe extraordinare. Am mai afirmat și în alt interviu că, dacă eu aș avea autoritate asupra personalului de la Biblioteca Academiei, mai mult de jumătate dintre angajați ar pleca frumos la pensie. Întrebarea dumneavoastră e cea care îmi face o

deosebită plăcere. Vreau să spun ca NY Public Library este o instituție care nu e surclasată nici măcar de Library of Congress de la Washington. Nimeni nu poate spune câte volume posedă, dar se vehiculează cifre de sute (Da! sute!) de milioane de cărți. În cazul în care biblioteca nu-ți poate pune la dispoziție un anume volum, regulamentul ei de funcționare prevede obligația (nu privilegiul!) de a ți-o găsi într-un timp util, prin schimb bibliotecar. Eu am fost de câteva ori în situația de a primi un „pass” cu care m-am deplasat cu metroul la Columbia University, unde se afla cartea dorită. În câteva cazuri, au aflat-o aiurea și m-au anunțat acasă. Cea mai dificilă parte a cercetării a fost identificarea surselor documentare și eu am descoperit un număr foarte mare de materiale inedite. Faptul a fost deseori subliniat în cronicile la adresa cărții mele de către exegeți ai lui Constantin Brâncuși. Evidențiez asta nu din orgoliu, ci ca să arăt că a fost nevoie de consultarea unui mare, foarte mare număr de volume de memorialistică. Acest lucru a fost ușurat de faptul că biblioteca îți oferă posibilitatea de a împrumuta câte trei volume, la fiecare cinsprezece minute. Eu făceam zilnic un maraton prin memoriile, jurnalele și culegerile de scrisori ale unor prieteni de-ai lui Brâncuși, care se numeau uneori Ezra Pound,

Anaïs Nin, James Joyce, Man Ray, Marcel Duchamp, Fernand Léger, Jean Cocteau, Erik Satie, John Quinn etc.

Ioan Botiș: De ce ați ales o biografie Brâncuși și nu o biografie Eliade, Cioran sau Ionesco? În fond, și pentru o biografie a celor amintiți trebuie cunoscute, așa cum ați afirmat, cele trei culturi: româna, franceza și americana.

A.B.: Personal, cred că nici Emil Cioran, nici Eugène Ionesco și nici Mircea Eliade nu sunt personalități de talia lui Brâncuși, care este unul dintre acei artiști ce se nasc o dată la 500 de ani. Și apoi, Brâncuși este un personaj legendar în America. Iar fascinația acestui om, care nu numai că a „văzut idei”, dar le-a și întrupat în piatră, a fost asupra mea tiranică. Și cei trei, dacă prestigiul lor de acum se va susține prin proba timpului, își vor găsi biograful lor.

Ioan Botiș: Toți cei amintiți anterior au promovat inițial valori naționale, pentru a deveni, în timp, creatori de valori universale. Ce are special universalitatea lui Brâncuși?

A.B.: Se spune că Brâncuși e „inventatorul” sculpturii moderne. Lui nu i-ar fi plăcut acest apelativ. Și este, desigur, impropriu. Dar el va fi

folosit în continuare, în lipsa unei categorii mai potrivite. De fapt, Brâncuși se considera mai mult un „revelator” al „Artei”, pur și simplu. Într-un interviu dat la Londra, în care era agasat cu chestiuni despre artă, el a spus memorabilele cuvinte: „Artă, artă, dar care artă? Arta abia începe!” Pentru el, sculptura de până atunci era doar o imitație de forme, o fabricare de cadavre. Începuse în vremea anticilor, adică în vremea tinereții omenirii, era naivă și antropomorfă. Pentru Brâncuși, decadența acelei sculpturi, care era totuși pătrunsă de o credință de început, se petrecuse o data cu apariția lui Michelangelo Bounarroti. El îi întreba pe cei din preajmă dacă ar putea trăi în aceeași încăpere cu „Moise”. Iar „mușchii” sculpturilor lui Michelangelo îi aduceau aminte de un grajd de cai. Brâncuși se considera un „trezitor la realitate”, la realitatea adevărată. El propunea lumii să vadă dincolo de aparențe, adică „în spatele” lucrurilor supuse senzorialității noastre, ca să descopere „ideile” generale ale acelor lucruri. Adică, era un platonician. Pentru el, pasărea de pe creanga unui pom nu era o pasăre adevărată. Era doar forma „degradată” a ideii de pasăre. Brâncuși era, cum s-ar putea spune, un chirurg oculist care, printr-o operație de cataractă, redăruia omenirii vederea.

Rep.: Cum trăiesc Alexandru Buican și Constantin Brâncuși în lumea contemporană românească?

A.B.: Întrebarea este una dintre acelea care par a-ți întinde o capcană. Să spunem doar că biograful, adică Alexandru Buican, este doar un mediu psihologic în care se recrează acel Constantin Brâncuși care a trăit între anii 1876–1957. De aceea, eu mi-am numit cartea „O biografie”, conștient fiind că, într-o altă perioadă, într-un alt mediu cultural de înțelegere, altcineva va veni și va face o nouă interpretare a lui Brâncuși, folosindu-se pe sine ca mediu de întrupare a incomparabilului „trezitor la realitate”. Brâncuși are de partea sa timpul și poate să aștepte oricât. Din punct de vedere tehnic, cartea mea este „o biografie” și nu „Viața lui...”, deoarece alții vor folosi documentele diferit, chiar și altele, dar și ei vor ajunge la același Brâncuși obiectiv. Mai pot să spun că, și pentru mine, Brâncuși a fost o influență decisivă. Și că și eu trăiesc în lumea contemporană ajutat de frumusețile create de Brâncuși, de acele forme exclusive, care nici măcar nu mai sunt sculpturi, ci clarități psihice.

Ioan Botiș: În ce perioadă a istoriei lumii v-ar fi plăcut să trăiți și în ce calitate? Argumentele ar fi interesante...

A.B.: Nu mă pot gândi prea departe, dar aş fi vrut să-i am contemporani pe un Liviu Rebreanu, un Bacovia, un Camil Petrescu, un Brâncuşi, dar să mor înaintea instaurării regimului comunist în România. Ştiu că, în orice perioadă ai trăi, ai avea aceleaşi nefericiri, aceleaşi dorinţe de altceva.

Gazeta de Maramureş
octombrie 2008, Baia Mare

„O BIOGRAFIE A LUI BRÂNCUȘI NU SE POATE SCRIE ÎN NICIO ALTĂ PARTE DECÂT ÎN AMERICA”

Interviu cu Alexandru Buican — autorul
volumului *Brâncuși. O biografie* —, realizat
de Daniela Sitar-Tăut

Alexandru Buican s-a născut în București, la 16 mai 1953, unde și-a făcut studiile primare și unde, ulterior, obține licența în științe juridice la Facultatea de Drept a Universității din București. În 1979 pleacă în Statele Unite ale Americii, stabilindu-se în orașul New York, unde mai locuiește și astăzi. Între anii 1988–1991 editează, tot la New York, revista de politică și cultură POLEMICI, de orientare net anticomunistă. Este eseist și dramaturg. A publicat dramele Neînțelegerea și Încercarea (POLEMICI, New York, 1987), precum și exegeza Posteritatea lui Bacovia și Istoria... lui G. Călinescu. A fost prezent în Baia Mare în cursul lunilor septembrie și octombrie ale acestui an. În cadrul proiectului Biografii artistice de excepție, ai cărui parteneri sunt Colegiul Național „Vasile Lucaciu”, Muzeul Județean de Artă „Centrul Artistic Baia Mare”

și Inspectoratul Școlar Județean a realizat o expunere a volumul Brâncuși. O biografie, secundată de o proiecție video cu fotografii din creația sculptorului, atât în fața elevilor, cât și a studenților de la arte plastice și artiștilor plastici băimăreni.

Daniela Sitar-Tăut: Ai editat, în urmă cu doi ani, o voluminoasă biografie a lui Constantin Brâncuși care a avut un serios succes în țară. „Brâncușologi” cunoscute se arată entuziasmați. De pildă, d-na Nina Stănculescu spune: „Nu am așteptat această carte incredibilă, însă acum, că a apărut, avem sentimentul că am tot așteptat-o, de la început și pentru totdeauna.” Iar dl. Constantin Zărnescu afirmă despre ea că e: „O operă literar-artistică remarcabilă, asemănătoare aceloră închinată de romancierul și istoricul literar G. Călinescu vieții și operelor lui Creangă sau Eminescu... o operă importantă, recuperatoare, a unui talentat scriitor, prin care legendarul artist universal este adăugat la poporul său...” Cum ți-a venit această idee?

A. B.: Ideea unei biografii a lui Constantin Brâncuși mi-a venit în februarie 2000, la București. Trăisem atâția ani în USA și acolo văzusem interesul mare pentru Brâncuși, dar fusesem nesatisfăcut de informațiile biografice despre el. Crezusem că în România situația ar fi trebuit să fie mai bună, dar avusesem surpriza să văd că era chiar mai rea. Atunci, în acel februarie, am schițat o cronologie și

am așteptat apoi să văd dacă într-o bibliotecă mare, cum e New York Public Library, pot găsi ceva materiale despre acest subiect. N-am pornit la lucru cu mari așteptări, am vrut doar să prospectez. Brâncuși trăise 52 de ani la Paris, iar eu căutam materiale în inima Manhattan-ului. Dar am mai spus și-n alte ocazii că NYPL are milioane de cărți, în toate limbile pământului și, în caz că nu deține unele anume, ți le procură, obligată prin regulamentul ei de funcționare, din alte biblioteci din lume. Și apoi — și asta e foarte important — am înțeles în scurt timp că „fenomenul Brâncuși” fusese de fapt un fenomen american și că în Franța, unde trăise fizic, fusese ignorat, ba chiar obstrucționat. Mai apoi, am înțeles că o biografie a lui Brâncuși nu se poate scrie în nicio altă parte decât în America. Asta, datorită voluminosului material memorialistic lăsat de acei scriitori și artiști americani cunoscuți azi sub numele de „expatriați”, de „generația pierdută” sau de „americani la Paris” și care poartă semnăturile unor Ezra Pound, Ernest Hemingway, Scott Fitzgerald, E. E. Cummings, Key Boyle, Anaïs Nin, Alexander Calder, Jacques Lipchitz, Edward Steichen, Man Ray, Alfred Stiglitz, Sylvia Beach. Toți aceștia îi fuseseră lui Brâncuși prieteni, iar unii fuseseră chiar obișnuiți ai atelierului său din Impasse Ronsin. La aceștia

trebuie să adaug și pe colecționarii săi principali, „patronii” săi, cum se spune: John Quinn și Walter Arensberg.

Daniela Sitar-Tăut: Deci te găseai la locul potrivit, la timpul potrivit. Care au fost etapele de elaborare a cărții? Prezintă-ne, te rog, șantierul redactării acesteia.

A. B. : Da, așa este. Eram unde trebuie. Mi-a apărut, atunci și acolo, clar că biografia lui Brâncuși, despre care Barbu Brezianu spunea că nu e încă posibilă, era totuși posibilă. Dar cerea muncă multă, însă asta e altă chestiune. Nu am făcut la început nici un scenariu epic, mi-am aranjat doar în mape materialul descoperit — vreo 65 de mape, corespunzătoare anilor activi ai vieții sculptorului. Această muncă a durat cam doi ani și ceva. Nu înseamnă că nu redactasem deloc text, dar făcusem doar mici „module” epice, pe baza informațiilor găsite, pe care apoi le plasasem în mapele corespunzătoare anului respectiv. Important era faptul că deja îl plasasem pe Brâncuși în timp. Apoi, când am aranjat materialul cronologic și când i-am dat o formă în calculator, am avut surpriza să constat că se născuse un volum de 384 pagini, pe care l-am tipărit pe un printer, căruia i-am făcut o copertă, pe care l-am dat la legat și pe care-l păstrez și acum. Aceasta poate fi considerată prima ciornă a cărții.

Daniela Sitar-Tăut: „Ciornă”?

A. B.: Da, eu îmi impusesem deja standardele biografiilor americane și acolo o carte de 384 de pagini e abia mai mult decât o ciornă când e vorba de o personalitate legendară ca „excentricul” Brâncuși.

Daniela Sitar-Tăut: Petru Poantă remarcă faptul că volumul tău nu este doar cartea despre Brâncuși, ci portretul unei epoci. Destine, picanterii, istorie, portrete, cultură, viață. Cum ai recompus atmosfera pariziană a acelei epoci?

A. B.: Abia acum însă începea greul. Îl situasem pe Brâncuși în timp, dar trebuia să-l situez și în spațiu. Nu voiam să scriu o carte monotonă despre un singur om, fie el și o figură fabuloasă ca Brâncuși. Și apoi, Brâncuși spunea că era „omul cu două sute de prieteni”. Cine erau acești prieteni? În ce relații se aflase cu ei în societete? Ei se numeau Amedeo Modigliani, Fernard Léger, Erik Satie, Guillaume Apollinaire, Aalvar Aalto, Samuel Beckett, Umberto Boccioni, Antoine Bourdelle, Georges Braque, Feodor Chaliapin, Henri Coandă, Pablo Picasso, Henri Matisse... Și mă opresc aici, altfel enumerarea ar deveni semn de prețiozitate. Dar se poate spune că nu a fost om important din

Parisul literar și artistic (și nu numai) al primei jumătăți a secolului XX care să nu fi avut într-un fel sau altul o legătură cu Brâncuși. Stabilirea raporturilor în care Brâncuși a stat cu acești oameni era importantă, era esențială. Importantă era și evocarea atmosferei din acel Paris, asta însemnând evocarea unor localuri ca Le Dome, La Rotonde, Le Select, Le Bœuf sur le Toit, Closerie de Lilas sau La Cupole; evocarea galeriilor și expozițiilor pe care le-au organizat și care au făcut istoria artei moderne. Am citit deci zeci și zeci de biografii ale acestor oameni și multe cărți de sinteză asupra curentelor artistice, asupra vieții sociale din Montmartre și Montparnasse. Procesul intentat de Brâncuși Statelor Unite, proces istoric, s-a cerut și el evocat și a fost nevoie de lecturi. Relațiile lui cu America au solicitat cunoașterea lumii marilor colecționari, a protipendadei new-york-eze sau din Philadelphia și Chicago. Dar însemnătatea subiectului, importanța extraordinară a lui Brâncuși, mi-au impus seriozitate și am continuat munca. Am mers chiar atât de departe încât mi-am făcut o arhivă fotografică pentru ca să am în fața ochilor lumea pe care încercam s-o evoc. Am colecționat astfel din cărți, reviste, din albume, din cataloage de expoziții și de pe Internet un număr de mai bine de 4 000 de fotografii

legate de lumea aceasta. Când am vorbit editorului meu din Philadelphia, James T. McDonough, Jr., un om care a editat în viața lui cam zece milioane de cuvinte, a fost neîncrezător. Făcuse și el o muncă asemănătoare, în trecut, în legătură cu orașul Viena și colecționase cam 2 000 de fotografii și documente. Atunci i-am trimis versiunea ilustrată a biografiei *Brâncuși* care cuprinde, numai ea, peste 800 de fotografii. Și m-a crezut!

Daniela Sitar-Tăut: Mircea Petean, directorul editurii LINES din Cluj, mi se plângea în vară că nu avem biografii. În America, mi-ai spus tu, biografia este, oarecum, specia-rege. Motivează această diferență de percepție a genului biografic.

A. B.: Deși după deschiderea din 1989 au apărut câteva biografii — nici vorbă că mai multe decât în întreaga istorie culturală românească — biografia este totuși un gen literar care nu se bucură de atenția literatului român. Și atunci când criticul, universitar de obicei, face cu greu o biografie de 220 de pagini, ea este dedicată unui alt scriitor. Putem spune că ne găsim în situația în care cizmarul n-ar face cizme decât pentru cizmari, croitorii n-ar croi haine decât pentru alți croitori, iar zidarii n-ar zidi case decât pentru alți zidari. Dar, cu tot respectul pentru scriitori, acestora trebuie

să le intre în cap că în cadrul activității unui popor mai există și alte categorii de inși care merită atenția noastră. Sunt și medici eminenți, sunt arhitecți, sunt politicieni, sunt șefi de stat, sunt sportivi și chiar criminali seriali care, toți, captează imaginația cititorilor. În America, de pildă, interesul pentru biografii este enorm. Și biografia e genul literar cel mai stimat. Este regina genurilor de non-ficțiune. Este sinteza prin excelență. În jurul unui destin poți evoca întreaga societate cu instituțiile ei, poți evoca alte personalități, poți aduce din nou la realitate fenomene sociale, politice, economice ale acelei epoci. O biografie se poate spune că este un punct de trecere obligatoriu prin care se perindă întreaga societate. Numai că genul biografic, pe lângă alte cerințe, presupune multă muncă. Asta e însă altă poveste...

Daniela Sitar-Tăut: Ai vizitat în septembrie Muzeul Memorial din Sighet și mi-ai spus că nu te așteptai să găsești la noi o asemenea instituție. Detaliază, te rog, experiența.

A. B. : Da, l-am vizitat și mă bucur c-am avut această ocazie. Este un loc unde ar trebui să vină cât mai mulți oameni. Prea ușor am trecut noi, românii, peste acele decenii care se numesc de obicei „obsedante”, dar care, s-a dovedit, nu

obsedează pe prea mulți. După acea fantastică siluire a sufletului românesc, la Canal și în închisori printre care se numără și cea de la Sighet, a urmat groaznica și odioasa disimulare la care s-au pretat românii în anii '70 și '80. După 1989 s-a trecut prea ușor peste acel fenomen de lașitate națională. Și nu e de mirare că România se prezintă azi așa cum se prezintă. Abdicarea morală se plătește. În fond, România de azi e construită și de mulți dintre cei care mințeau în deceniile 7 și 8. Un muzeu ca cel de la Sighet ar trebui construit în București, să le aducă aminte mereu, până la moarte, celor care au fost sau călăi sau victime, de ce s-a întâmplat atunci. Și să fie un manual de școală pentru tineri. Nu m-am putut abține să nu mă gândesc la faptul că acest lăcaș al memoriei românești este, totuși, o fostă închisoare și că s-ar spune că ea, memoria, e tot captivă într-un penitenciar.

Graiul Maramureșului
noiembrie 2008, Baia Mare

**„SPAȚIUL ACESTA
TRANSCARPATIC, E UN SOI DE
«TRIUNGHI AL BERMUDELOR» ...
ÎNGHIȚITOR ȘI DISTRUGĂTOR
DE SUFLETE...”**

Interviu cu Alexandru Buican
de Daniela Sitar-Tăut

Daniela Sitar-Tăut: Vreau, de data asta, să-ți pun câteva întrebări cu un mai pronunțat caracter personal. Apariția biografiei Brâncuși a interesat multă lume să-l cunoască pe autor, pe omul din spatele cărții, mai ales că acesta se arată destul de greu publicului. Așadar, o luăm din nou de la Constantin Brâncuși.

A. B.: Din păcate da, dar să n-o facem mai mult decât trebuie pentru discuția noastră. Cartea s-a bucurat de un succes, unii spun mare, dar cei care au scris despre ea au subliniat faptul că nu-l știu personal pe scriitor. Ei se miră că ar fi apărut așa, ca un fel de fenomen, din nimic. Dar eu cred că nici nu trebuie să-l cunoască pe autor. Niciodată nu am promovat cartea în nici un fel. Ea trebuie să-și

trăiască viața proprie și să probeze că e viabilă. Să spunem doar, pentru cei care n-au citit celelalte câteva interviuri, că la cartea asta am scris timp de cinci ani, la New York, lucrând câte 8-10 ore pe zi. Am folosit în toți acești ani faimoasa New York Public Library. Cartea e produsul unei mari pasiuni pentru Constantin Brâncuși și am fost încurajat s-o scriu de prieteni de-ai mei din America, pentru care sculptorul — cel mai scump din lume din toate timpurile —, este necunoscut ca ins social. Mulți nici nu știau că a fost român. Și e bine de spus că e scrisă după o formulă care nu se practică mai deloc în România, unde de altminteri genul biografic n-are trecere. Să-i spunem acestui tip de biografie „anglo-saxon”. E de ajuns. Trebuie însă să spun că, anul viitor, se vor împlini 30 de ani de când am emigrat în SUA.

Daniela Sitar-Tăut: Tocmai aici vreau să ajung. Dar aș vrea să-ți smulg câteva date biografice în legătură cu ceea ce ai mai publicat sau redactat până acum. Știu că pregătești o serie de scrieri pe care vrei s-o tipărești în România.

A. B.: Da, sunt câteva texte pe care le-am scris atunci când trăirea românească era importantă pentru mine. Ele sunt înregistrate la Library of Congress de la Washington DC și m-am gândit că

dacă, vreodată, cineva, ar găsi interesant să le cunoască, le va lua de acolo. Acum însă, mai mulți oameni m-au convins că locul lor e în România și poate că au dreptate.

Daniela Sitar-Tăut: Este printre ele și un roman?!

A. B.: Da. Se numește *Est*² și l-am scris în anii 1977–1978, când abandonasem studiile la Facultatea de Drept a Universității din București și-mi „băgasem actele de plecare definitivă” din țară. Era o epocă în care Nicolae Ceaușescu semnase tratate internaționale potrivit cărora trebuia să asigure libera circulație a persoanelor. Scriam câteodată la acest roman, închis în șifonier, la lumina unei veioze, la o mașină de scris „Olivetti”, neînregistrată, în vreme ce un „Jeep” al poliției staționa în fața blocului din cartierul Floreasca, unde locuiau părinții mei. Din când în când, cei dinăuntru, aprindeau farurile, în plină noapte și luminau fațada blocului în direcția ferestrelor camerei mele. Iubita mea de atunci venea în fiecare zi și lua paginile scrise pe care le ascundea în locuri intime și pleca cu ele, foarte speriată. Înainte de a părăsi România, am scos romanul din țară, prin bunăvoința unui prieten italian, Giuliano Rizotti, care l-a păstrat la el acasă, în localitatea

² Vezi nota de la pag. 20.

Raldon, de lângă Verona. De la Roma, prin intermediul lui Horia Roman, gazetar interbelic cunoscut, printre altele secretar al lui Cezar Petrescu și naș la căsătoria lui Bacovia, l-am trimis lui Virgil Ierunca și Monicăi Lovinescu. Păstrez scrisoarea Monicăi Lovinescu, printre mai multe, în care îmi scria cuvinte ce erau pentru mine, la acea vârstă, încurajatoare:

„N'am putut să vă răspundem imediat ce ne-ați trimis adresa de la New York deoarece nu terminasem cu totul citirea romanului trimes și țineam să vă vorbesc de el. Dar să știți că nu înseamnă în niciun fel că în tot acest timp nu ne-am gândit la modul exemplar în care ați reacționat la presiunea spirituală sub care ați trăit și n-am stabilit cu dv. multe dialoguri imaginare în care — mai e nevoie să spunem — eram mereu de acord.

Dialogurile acestea erau, în plus, facilitate de romanul trimes și în care nu era greu să închipuim în erou un alter ego al autorului care ne comunica astfel gândurile sale cele mai profunde. Și acest erou și autorului său le spunem deci: bun sosit printre noi, sperând că tot ceea ce i-a fost refuzat acolo ca orizont i se va desluși drept posibil și prielnic aici.

E probabil deajuns pentru a vă da seama c'am primit cartea Dv. drept ceea ce este una dintre cele

mai autentice și adevărate mărturii spirituale sosite din țară.”

Daniela Sitar-Tăut: Care este tema romanului?

A. B.: Romanul este o mărturie a aceluia climat special care stăruia ca un aer otrăvit peste întreaga Românie, devenită moșia lui Ceaușescu. Dar și mai interesant e faptul că a fost scris ca o necesitate de clarificare a acelei stări de stupefacție în care mă aruncase imensa, incredibila lașitate de care românii dădeau dovadă în fața presiunii ce se exercita asupra lumii lor morale. Li se cerea să accepte ceva în care nu credeau, dar ei nu se limitau la asta, supralicitau și, într-un cor absurd, lăudau ceea ce li se întâmpla. Delirau de bucurie că treceau cu brio, în fiecare zi, an de an, un nemaipomenit examen de nedemnitate. Nu toți făcuseră pactul cu răul. Erau și unii care stăteau deoparte. Cu ei se produsese un fenomen de apolitizare. Tineretul fusese cel mai afectat. Cei mai buni se închideau în casă, după orele de școală sau de muncă și se dedicau unor activități maniacale. Se colecționau, de pildă, tot felul de obiecte neînsuflețite, de la echipament stereofonic, până la chibrituri și cutii de bere străină, cu o dedicație demnă de o cauză mai bună. Asta nu

înseamnă că tineretul de azi pare a fi mult mai bun. Văd că se distrează mereu, prostește. Mă uit câteodată, rar de tot, la câte un post de televiziune românesc și mă jenez. Nu că ar fi ceva rău ca tineretul să se amuze. Dar numai dacă s-ar fi întristat în prealabil mai înainte. Dacă s-ar fi întristat îndeajuns de lașitatea morală pe care le-au lăsat-o drept zestre părinții lor. Până la urmă putem spune că românii produc tot români!

Daniela Sitar-Tăut: De ce n-ai publicat romanul atâta timp?

A. B.: Pentru că nu mă mai interesa ca roman, ca literatură. Trăiam într-o altă civilizație, cunoșteam nu o lume, ci alte lumi și putem să extrapolăm de la experiența românească, de la trăirea românească. Atunci romanul a devenit un șantier deschis în care urmăream să înregistrez revelațiile pe care le aveam asupra locului conștiinței românești în cadrul civilizației europene. Întrebările care se ridicau în fața întreprinderii mele sunt cele care frământă de mult, chiar dacă doar obscur, întreaga conștiință românească. Suntem oare un popor care nu cunoaște durerea morală decât superficial? Pentru că nu cunoaște lumea morală decât superficial? Lumea morală este o aură a eului omenesc. Ea nu lipsește cu desăvârșire decât

poate monștrilor, care sunt cazuri ce cad sub incidența patologiei. Dar sunt indivizi la care această „aură morală” este mai puternică și alții la care ea este mai slabă. Cum suma indivizilor face popoarele, suma indivizilor cu această aură morală foarte anemică face popoare cu grad de moralitate scăzut. Suntem noi, românii, dintre acestea din urmă? Iar cele două piese de teatru...

Daniela Sitar-Tăut: Pe care le-ai și publicat! Încercarea și Neînțelegera.

A. B.: Da. Și ele deveniseră piese în această activitate de cunoaștere pe care o întreprindeam. Nu mă mai interesa lumea literară românească.

Daniela Sitar-Tău: Recent, revista DISCOBOLUL a inițiat o anchetă intitulată Exilul de acasă care vizează statutul scriitorului român în timpul regimului comunist, frustrările lui, angoasele, cenzura. Ce ne spui tu în legătură cu acest subiect?

A. B.: În România, luase naștere un soi de literatură absolut nouă, în istoricul fenomenului literar. Se născuse o literatură propagandistică, care proliferase în mod spectaculos, scoțând afară din drepturile ei adevărata literatură, oglindă a adevărului social și psihologic. Noua literatură și

scriitorii ei fuseseră de fapt transformați într-o armă de luptă împotriva muncitorilor și țăranilor, a întregului popor căruia i se răpise libertatea. Pentru că acei scriitori, deveniți niște demagogi, umileau cuvântul și infectau prin operele lor gândirea cititorului sau, după caz, alienau pe cei mulți de cuvântul tipărit. Rolul lor devenise cel de instrumente ale regimului, acționând în direcția falsificării conștiințelor. Astfel, poporul se văzuse trădat de intelectualitatea ce ar fi avut de fapt rolul să lupte pentru adevăr și deci pentru interesele înseși naționale. Scriitor impostor era și acela care credea că se poate închide într-un turn de fildeș, unde să-și continue studiul asupra problemelor estetice ori lirismul „evazionist”. Ca și cum noi n-am fi știut că glasurile celor nemulțumiți și suferinzi ajungea totuși și până la ei. Izolarea nu era posibilă. Scriitorul nu poate sta la jumătatea drumului dintre adevăr și minciună, dintre bine și rău. El nu poate fi decât de partea celor asupriți ori de partea asupritorilor. Prin crearea acelei noi estetici, a lingușirii puterii, nu numai că literatura mare a fost făcută imposibilă dar, natural, și scriitorii au fost sortiți unei ratări rușinoase. În frământarea lor copilărească cu „opera”, ei pierduseră din vedere esențialul. Anume că „opera” trebuie să fie expresia, cuantificată prin scris, a unei „umanități superioare”.

Daniela Sitar-Tăut: Dar Paul Goma?

A. B.: O, da, nici vorbă, după ce, în 1977, scriitorul Paul Goma a dat publicității o scrisoare în care cerea respectarea drepturilor omului și îi îndemna pe români să i se alăture și să semneze Carta '77, documentul revendicativ al disidenților cehoslovaci, se părea că el singur a șters rușinea acelei „intelectualități”. El, de altfel, îi cerea și lui Ceaușescu să i se alăture în protest, motivând că doar lor doi nu le e frică de Securitate. Dar știm ce s-a întâmplat. După difuzarea scrisorii la RADIO EUROPA LIBERĂ, dl. Goma a fost arestat, bătut, eliberat și arestat apoi din nou. Iar scriitorii, colegii săi, bineînțeles că s-au grăbit să-l excludă din Uniunea Scriitorilor. Dar el nici n-avea ce să caute printre ei! Nu mult după aceea dl. Goma, împreună cu familia sa, a fost expulzat din România, fiind urcat cu forța într-un avion cu destinația Franța. Poziția lui d-lui Goma e unică și dacă se va întâmpla cumva să moară tot în exil, rușinea pentru români va fi de neșters. Dacă mai au vreo rușine.

Daniela Sitar-Tăut: Spune-mi ceva despre cele două piese de teatru.

A. B.: Problema mea era mai vastă. Voiam să demontez acel mecanism care făcuse din sufletul,

din conștiința românească, o absență la momentul adevărului. Și am ajuns la concluzia, deloc de optimism național, că spațiul acesta transcarpatic, e un soi de „triunghi al Bermudelor”, bântuit mereu de înspăimântătoare furtuni istorice, înghițitor și distrugător de suflete, de la începutul veacurilor. În perioade de violență, în epoci de violență, prelungite, prima sortită dispariției este tocmai conștiința. Or, în afara acesteia nu rămâne decât bestialitate, adică „umanitate” inferioară. Gândește-te doar că, în epoca de care vorbim, Franța s-a aflat sub ocupație, cât timp? Patru, cinci ani? Dar România a fost ocupată de o putere străină timp de nu mai puțin de jumătate de secol! Folosește-ți imaginația ca să vizualizezi ce faună „umană” imorală a putut să clocească într-o jumătate de secol de selecție inversă. Cei rămași creează România de azi care intră în Comunitatea Europeană ca o codașă și unde înțelege doar să întindă mâna la pomană.

Daniela Sitar-Tăut: Asta e tema pieselor?

A. B.: Da, sunt drame absolute. Dar nu în tradiția lui Camil Petrescu. Și ele se ocupă de acel lucru straniu și foarte rar: absolutul moral. Caracterul este forma populară a moralității, iar forma

maximă a acesteia este sfințenia. Dar caracterul, în punctul cel mai înalt atins, mai are și o formă laică: țicneala absolutului ideii morale! Presiunea care se pune, în zone ca cea a României și felul în care purtătorii „ideii morale absolute” sunt exterminați de conjuncturi deopotrivă istorice, apoi de cele locale sărăcite de aspirație morală, face obiectul pieselor mele. Îți poți închipui că nu pot fi populare în România, deși ele tocmai în aceste civilizații apar de obicei... acolo unde se acuză de către această minoritate, „sfântă” să-i spunem, lipsa onoarei. Să fac o observație: în piesele lui Henrik Ibsen sau August Strindberg sau Anton Cehov sau Camil Petrescu, personajele se împușcau singure (sinucideri). În piesele mele, personajele se împușcă între ele! Alte timpuri!

Daniela Sitar-Tăut: Ai editat la New York o revistă, POLEMICI, înainte de 1989. Acum ai hotărât să tipărești articolele personale publicate acolo...

A. B.: Da. Nu sunt multe și nu au cine știe ce importanță. În afară de una: textele astea au menirea să depună mărturie, poate chiar în fața viitorului că, într-o vreme de incredibilă lașitate românească — „era lașității” —, autorul lor, care își dorea să devină un scriitor adevărat, care-și păra-sea țara pentru care nu mai simțea decât dispreț

și-i judeca pe contemporani atemporal, și de aceea cu deosebită severitate, s-a aflat de partea binelui.

Daniela Sitar-Tăut: Mi-ai spui că ai fost, sporadic și cronicar dramatic. Care au fost raporturile tale cu Noël Bernard?

A. B.: Noël Bernard s-a oferit să mă angajeze la RADIO EUROPA LIBERĂ, la departamentul de traduceri. Înainte însă venise să mă întâlnească la Strasburg, dar ceva a făcut să nu ne întâlnim. El condusesse câteva ore. S-a plâns apoi lui Horia Roman, dar lucrurile s-au aplanat și a continuat să mă invite la München, când îmi aranjam chestiunile de viză. Căci atunci nu mai eram cetățean român. Eram apatrid. Ceaușescu era în continuare cetățean român, și toți maiorii și coloneii de pe la secția de pașapoarte care mă amenințaseră cu trimiterea în Deltă, „la stuf” și care au rămas în continuare cătățeni români ca să-i amenințe și pe alții. Dar apoi am preferat să plec la New York, unde viața mea a luat alt curs. Cât despre cronici dramatice, acestea au fost numai câteva, dintre care două sunt și în volumul amintit de tine.

Poesis
ianuarie 2009, Satu Mare

„MĂ LĂSASEM SEDUS DE LUMEA MORALĂ”

Interviu de Anca Goja cu Alexandru Buican

Născut în București, la 16 mai 1953, Alexandru Buican a urmat studiile primare în Capitală și tot acolo a obținut licența în științe juridice. În 1979 a emigrat în Statele Unite ale Americii, stabilindu-se în orașul New York. Între anii 1988-1990 a editat, la New York, revista de politică și cultură POLEMICI, de orientare anticomunistă. Eseist și dramaturg, a publicat dramele Neînțelegerea și Încercarea (POLEMICI, New York, 1987), precum și exegeza Posteritatea lui Bacovia și Istoria... lui G. Călinescu (EDITURA ȘTIINȚIFICĂ, București, 1994, în curs de reeditare). Este, de asemenea, autorul singurei biografii complete a lui Constantin Brâncuși (Brâncuși. O biografie, editura ARTEMIS, București, 2006), iar de curînd i-a apărut, la Editura clujeană RISOPRINT, o culegere de articole din revistele ACȚIUNEA ROMÂNEASCĂ și POLEMICI din New York, sub titlul Polemici. Jurnal de exil (1981–1991).

O personalitate complexă, bineînțeles... polemică, avînd păreri bine definite despre cultura, comunismul, post-comunismul și exilul românesc, probleme pe care le-am abordat și în interviul de mai jos.

Anca Goja: Dezgustat de lașitatea pe care „intelighenția” o dovedea sub regimul comunist, la vîrsta de 27 de ani (1979) ați hotărît să părăsiți țara. A fost un sentiment general de nemulțumire sau a existat, totuși, un factor declanșator care v-a împins definitiv și irevocabil spre această soluție?

A. B.: A fost un sentiment general de nemulțumire. Dar el a plecat dintr-o anume exigență. Și astăzi mă mir cum a fost posibil ca la vîrsta de 14 ani să intru în conflict cu o întreagă societate cu care nu mai înțelegeam să am de-a face — „Prea mic pentru un război atît de mare”, se poate spune. Conflict e impropriu spus. Cine mă lua în seamă? Era însă o intrare în catacombe. Nu mai mă gîndeam să spun ceva, nu doream decît să rezist să... nu spun ceea ce ți se cerea să spui. Deci fără acea exigență, care venea dintr-un fapt ciudat, și anume acela că mă lăsasem sedus de lumea morală, aș fi privit viața ca majoritatea celor din jur. Așa însă, o vedeam diferit. Devoțiunea pentru adevăr, disimularea percepută ca o perversitate, dădeau o altă perspectivă existenței în societatea

totalitară. Totalitarismul, care în România generase o lașitate fără egal în vreo altă țară aflată de partea asta a Cortinei de Fier, nu-ți dădea nici o șansă, nu numai de a face ceva, dar chiar a te naște — spiritual vorbind —, ... dacă... nu te plasai împotriva lui!

Anca Goja: Credeți că un om nu poate fi un scriitor bun fără a avea, în același timp, o moralitate ireproșabilă?

A. B.: Depinde ce înțelegem prin „un scriitor”. Dacă ne referim la un producător de *entertainment*, moralitatea lui e indiferentă. Dar chiar și talentul e indiferent. Însemnătatea „talentului” nu trebuie absolutizată. El este adesea ca o coadă de păun, ademenește. Dacă în marea artă e o condiție de nelipsit, acolo nu-i însă de ajuns. Talentul e mai răspândit decât se crede. Câți artiști „de talent” nu s-au dovedit mereu a fi doar niște prostituate care „fac frumos” în slujba a orice. Și nu mă refer aici la „putere”, care are obiceiul să cumpere talentele. Vreau să spun că talentul s-a pus adesea în slujba scandalului, șantajului, dar mai ales a mediocrității. „Talentul” singur se pare că n-are vreun raport cu caracterul. Și totuși, raportul talent-caracter este de o importanță excepțională în cazul omului de vocație, singurul care poate fi „mare scriitor”. Și

asta pentru că omul de vocație nu poate fi asociat cu răul. M-am referit la noțiunea de „mare scriitor”, adică la acei câțiva care transced mica lor ocupație de breaslă — producerea de cărți — și care ilustrează acel lucru numit „umanitate superioară”. Aceștia sunt rari, dar în destinul popoarelor numai aceștia contează. Dacă Mihai Eminescu rămânea doar poet și nu ilustra o jetfă, nu conta. Vai de popoarele care n-au nici un Giordano Bruno!

Anca Goja: Ca o consecință a întrebării anterioare, credeți că aproape tot ce s-a scris sub comunism este maculatură?

A. B.: Istoria literaturii române din cea de-a doua jumătate a secolului XX va fi mult mai săracă decât își închipuie cei care au traversat epoca. Va fi, desigur, una „estetică”, dar va fi și una „est-etică” — așa și-a numit Monica Lovinescu unul dintre volumele de cronici citite la RADIO EUROPA LIBERĂ. Așa cum, cu un veac înainte, Eminescu și Ion L. Caragiale au pus în discuție românismul, printr-o antiteză uimitoare (nebănuită deloc la magnitudinea ei de conștiința românească), tot așa dl. Paul Goma și cei câțiva dizidenți și exilați au pus în discuție, testând-o, capacitatea de aspirație către o trăire morală a românilor. Astăzi dl. Goma este exilat în continuare și asta spune enorm.

S-a spus că ar fi un Aleksandr Soljenițin al României. Este un Paul Goma al României — și fără acel odios „păstrând proporțiile” care, dacă ar fi să se aplice, se aplică românilor, nu d-lui Goma. Sunt și mai de plâns popoarele care fac jertfa unui Giordano Bruno inutilă și indezirabilă! Cât despre literatura scrisă sub condiția totalitarismului se poate spune că a fost... literatură. Când vorbim însă de marea literatură, atunci se ajunge din nou la exigență. Și în perspectiva istorică lucrurile vor sta cum stau mereu: naturile superioare vor fi atrase de alte naturi superioare și de câte ori un spirit modest își va începe pălăvrăgeala, ele vor lăsa imediat cartea din mână, nu numai plictisiți, dar frustrați de a-și mai fi petrecut câteva minute în exilul mediocrității, în loc de a fi intrat mai degrabă pe un teritoriu al lor.

Anca Goja: Ajuns în SUA, cum v-ați adaptat realităților de acolo? Românii din exil se ajutau între ei?

A. B.: Când ești tânăr te adaptezi oriunde. Cu atât mai mult într-o țară ca USA (care înseamnă, de fapt, 50 de țări). Asta nu înseamnă că-ți oferă cineva ceva pe gratis. USA nu te „miluiește”. Și asta pentru că-ți dă... tot: drepturile din Constituția Americană, drepturile oricărui alt cetățean american, cu excepția celui de a candida pentru

președenția țării. Și-ți mai dă și garanția că — datorită puterii sale, putere ce provine din mărime, dar nu mai puțin din caracterul oamenilor — nu vine nimeni „peste tine” să-ți schimbe constituția la fiecare 20 de ani, adică s-o transforme într-un petec de hârtie irelevant, aflat în bătaia vânturilor geopolitice. De atunci încolo trebuie să dai din mâini și din picioare. Îți poți, deopotrivă, continua educația, poți munci modest, cinstit (și mult) sau poți face „călătorii imaginare” cu ajutorul drogurilor care se găsesc la tot pasul. În privința exilului românesc, se poate deduce că, tocmai fiind românesc, era teribil de divizat și deci neefectiv.

Anca Goja: Nu ați dat curs invitației de a colabora cu RADIO EUROPA LIBERĂ, dar ați scris articole pentru publicația ACȚIUNEA ROMÂNEASCĂ și chiar ați înființat o revistă, POLEMICI, care încerca să reflecte și situația din România. Cum vă parveneau informațiile din țară?

A. B.: Da, n-am mers la München unde mă cheamase Noël Bernard, prinsesem gustul boemei (de nevoie la început), iar America exercita un puternic miraj. ACȚIUNEA ROMÂNEASCĂ era o publicație scoasă de frații Ion și Niculae Cârja, ai căror părinți emigraseră în SUA, plecând din comuna Mihai Viteazul, „de la poalele Cheilor Turzii”, cum îi plăcea

lui Niculae — acel om excepțional — să spună. Am scris despre el și nu mai revin. Apoi am editat eu însumi revista POLEMICI, și articolele din volum sunt cele tipărite acolo. Dacă SUA nu duce lipsă de ceva, e zona informațiilor. Primeam din partea multor români materiale prin poștă, din cele mai diverse, care depășeau cu mult spațiul revistei.

Anca Goja: Când v-ați hotărât să vă întoarceți în țară? Este clar că nici situația de după '90 nu v-a mulțumit mai mult decât cea din vremea comunismului. Nu ați fost întâmpinat cu ostilitate, dat fiind că vă numărați printre aceia care, conform unei expresii mult folosite după revoluție, „nu au mâncat salam cu soia”?

A. B.: „Hotărât” nu e cuvântul potrivit. Sunt ceea ce se cheamă o „persoană cu dublă cetățenie”. Am traversat oceanul spre România de peste douăzeci de ori. Am avut și eu iluzia că mai poți să te „întorci”, dar asta nu se mai întâmplă. Astăzi tinerii călătoresc unde vor, e un drept pentru care nici n-au habar ce lupte s-au dus în trecutul nu prea îndepărtat între superputeri. Atunci nu era așa. Plecarea era ceva „definitiv”, ceva care se înfiera de căre „păzitorii de temniță” (așa îi numea Eminescu), aflați în slujba familiei lui Nicolae Ceaușescu, cu stigmatul „trădare”. Trebuie să spun aici un lucru. Când m-am întors pentru prima oară în România

după acea „plecare definitivă din țară” și când avionul survola spațiul românesc, am avut cea mai puternică emoție din viața mea. Nu mai trăisem un sentiment de acel fel niciodată înainte și nu am mai trăit nici de atunci până astăzi. Cât despre chestia cu „salamul cu soia” nu am relații cu asemenea indivizi care se agață de astfel de expresii. În SUA nu te aștepta nimeni să te pună așa, „în capul mesei”. Dacă erai foarte norocos nu cădeai chiar de a doua zi în „gheto”, acesta fiind „comunitatea românească” — oameni necăjiți care-și luaseră lumea în cap. Mulți dintre cei care rămăseseră să „mănânce salam cu soia” n-ar fi făcut față acelei traume care era emigrarea. Cei mai mulți dintre cei care recurg la ea intră într-o stare de șoc din care nu se trezesc decât după zece ani, iar alții nu se trezesc niciodată.

Anca Goja: Spuneți, în prefața la cartea POLEMICI, că Mihai Eminescu a fost „un copil” care ne-a lăudat excesiv strămoșii și, implicit, pe noi înșine, un om care „nu căuta cu tot dinadinsul adevărul” și care „ridicase naționalismul la rangul de adevăr absolut”. Credeți că de aceea românii îl apreciază atât de mult pe Eminescu, ridicându-l la rang de „poet național”, pentru că a știut să ne gâdile orgoliul?

A. B.: Nu încapе îndoială că virtuțile pe care și le închipuie despre sine românii le-au fost servite, printr-o doctrină națională, de către cel care a fost numit — tocmai de aceea — „poetul național”. Eminescu care, ca orice geniu, își dorea și el un popor, venise din Germania îmbuibat de ideile naționalismului german, dar care se bazau pe realitățile sufletești ale nemților. Atunci el a căzut în capcana pe care de obicei ți-o întinde tinerețea și imaturitatea și i-a confundat pe români cu germanii. Descumpănit el însuși de realitățile românești, i-a dat pe români la școală și a ales să-i măgulească din plin creând un mit apologetic. A imaginat virtuți în trecut, iar pentru prezent a inventat teoria „păturii superpuse”. De atunci cultura română — și înainte liniștitoare de sine — s-a specializat să facă ceea ce-o îndemnase Eminescu: pentru neresușitele autohtone de toate felurile, să dea vina pe alții!!! Astăzi, unii tineri, mai reflexivi — și mă refer la cei de bună credință — se întreabă dacă ceea ce le place românilor să creadă despre ei înșiși e fondat pe un adevăr. Problema calității românismului e rămasă nerezolvată. E un lucru pozitiv să-ți pui întrebări. „Cunoaște-te pe tine”, spunea Socrate. Și ei nu se sfiesc să-l pună în discuție chiar și pe „poetul național”. Un popor care vede bine că nu poate face nici o

performanță în istorie, că se situează mereu pe ultimele locuri în clasamentul națiunilor europene, e normal să caute să-și revizuiască credințele. Este dar logic, și mai ales de bun simț, să se știe mai întâi care sunt trăsăturile etno-psihice ale unui popor. În funcție de natura acestui organism biologic care nu este ca nici altul în lume, să se descifreze natura culturii sale. Și, firește, tot așa și pe cea a literaturii sale. Dar studiile, deci înțelegerea, asupra românilor ca popor nu sunt deloc avansate. Aici s-a petrecut un fenomen curios. În loc să se înțeleagă literatura după înțelegerea „trăirii românești”, s-a căutat să se stabilească aceasta după literatură. Și mai precis, după Eminescu, cel care, nici vorbă, prezintă trăsături mai familiare etno-psihologiei românilor. Nu asta e ordinea.

Anca Goja: V-ați gândit vreodată că nu ați vrea să fiți scriitor român? Că ați dori să aparțineți unei alte culturi, unui alt popor, cu un destin mai puțin trist?

A. B.: Foarte rare sunt cazurile când un scriitor adevărat devine un emigrant — omul împins de necazuri, da. Asta pentru că nimeni nu poate ieși din etnic. Ordinea firească ar fi să vorbești, oricât de obsesiv, de destinul trist al poporului tău, înainte de a vorbi de împlinirile altora. Un scriitor

are dreptul să se îndoiască de orice, chiar și de virtuțile propriului său popor. Ceea ce n-are dreptul să facă, este să spună altceva decât gândește. Iar cel care-i critică pe ai săi — oricât de aspru — trebuie să știe că, dacă o face, o face dintr-o necesitate mai presus de sine. Înșiși cei criticați i-au transmis chemarea să acopere și acea pată albă pe harta sufletului colectiv. A te „supăra ca măgarul pe sat”, cum spune poporul, înseamnă mai degrabă că satul a vrut asta pentru un anume scop ce rămâne obscur câtva timp.

Anca Goja: Ați declarat într-un interviu că ați lăsat „misterul Brâncuși” neelucidat, că portretul pe care i l-ați făcut sculptorului este „recunoașterea unui eșec”. De ce spuneți asta, după ce ați studiat, timp de 7 ani, la New York Public Library, o cantitate impresionantă de documente și ați scris, practic, singura lui biografie completă?

A. B.: N-am spus asta sau măcar n-am avut intenția să spun asta. Rolul unei biografii este să readucă la „viață”, în contemporaneitate, un om dispărut fizicește. Este exact ceea ce am făcut — studiind cu o imensă pasiune documente timp de 5 ani, nu 7. „Eroul” biografiei se „încorporează” fizic prin gesturi epice (bazate strict pe investigarea de documente, adică fără acea odioasă „romanțare”),

iar psihic prinde contur într-un alt „mediu” — care este cel al autorului biografiei. Astăzi Constantin Brâncuși nu mai e un necunoscut pe socoteala căruia se pot colporta tot felul de legende. „Misterul Brâncuși” este înțelegerea faptului că nimeni, niciodată, nu va mai putea aduce la viață „un” Brâncuși care să se suprapună perfect peste cel care a fost — ca să spun așa — Brâncuși cel „în carne și oase”. De altfel, oricare cititor, pornind de la datele concrete din carte, va recrea, în complexul său intelectual și sufletesc, un Brâncuși al său. Dar, cum va pleca de la date precise, acumulate într-un număr suficient de mare ca să nu se mai permită arbitrariul, Brâncuși al său nu va fi foarte diferit de cel al oricui alcuiva. Deși fiecare dintre noi ne creăm lumea noastră selectând din „realitate” numai acele date care interesează eul nostru, ne putem totuși înțelege între noi.

Anca Goja: Știu că lucrați la o biografie a lui Vlad III Dracula (Țepeș) și la un volum despre poetul preferat, Bacovia. Dați-ne, vă rog, câteva detalii.

A. B.: La o biografie a lui „Țepeș” lucrez încă din vremea când adunam material de creație — adică documente — despre Brâncuși. Câțiva dintre cunoscuții mei americani, care se arătau interesați de cum merge lucrul la biografia Brâncuși, m-au

întrebat de ce nu încerc să-l prezint și pe Vlad III care e, ca să spun așa, o celebritate acolo — dar nu din motive legitime. Ei ar fi vrut o carte documentată, făcută în stilul biografiilor anglo-americe, dar scrisă de un român. Adică ei voiau o *biografie*. Subliniez cuvântul biografie ca să delimitez cartea mea de acele „monografii” care prezintă obiectul după alte criterii decât cel cronologic și care nu aspiră să dea un portret interior al omului. Majoritatea acestora s-au specializat, de fapt, în a se întrece să-l absolve pe Vlad III de latura crudă a caracterului său. În perioadele în care simțeam că s-a produs o saturație să mă aflu neîntrerupt în Montparnasse în prima jumătate a sec. XX, înconjurat de cei „două sute de amici” ai sculptorului, meditam la cum ar trebui să fie o astfel de carte. Cu timpul, citind documentele domnitorului și raportându-l constant la epocă și la situația geopolitică, am avut revelația a ceea ce a fost cu adevărat Țepeș. Existența sa este emblematică pentru problemele românilor de atunci, dar și a celor de azi! Contradicțiile prezente în societatea românească sunt, în mare, aceleași care se găseau și atunci în Țara Românească și fac din acea domnie un capitol de istorie modernă, ca să nu spun contemporană. Oricât de mulți turci, unguri și germani ar fi tras Vlad III în țeapă, români a tras chiar

și mai mulți. Asta spune mult... Cartea despre Bacovia — *Posteritatea lui Bacovia și Istoria... lui G. Călinescu* — este reeditarea unui eseu mai vechi, care a apărut în trecut trunchiat. Am încercat să-mi explic în el câteva din cauzele care produc acel fenomen numit „neînțelegerea contemporanilor” și am făcut-o în legătură cu micul capitol „Bacovia” din *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* de George Călinescu — capitol care e o expresie a unei incredibile miopii critice. Eseul o să apară în două-trei săptămâni.

Graiul Maramureșului
martie 2010, Baia Mare

„COLECȚIA JULES VERNE” EDITATĂ DE ADEVĂRUL — FRAUDĂ SAU PROSTIE?”

Interviu realizat de Daniela Sitar-Tăut

Daniela Sitar-Tăut: O editură — ADEVĂRUL — a lansat, la începutul anului, cu destul tam-tam, o reeditare a Colecției Jules Verne apărută la fosta editură ION CREANGĂ. Știu că ai un interes deosebit — de o viață — pentru opera acestui scriitor și că ai așteptat cu interes să vezi dacă se vor reproduce anumite romane — despre care între timp se aflase că fuseseră alterate de fiul lui Jules Verne — sau se vor face noi traduceri după originale. Acum nu mai e nici o îndoială că editura reproduce aceleași versiuni nelegitime. Ce ai de spus?

A. B.: În primul rând că ideea de a retipări așa-zisa „serie” de la defuncta editură ION CREANGĂ e meschină, astăzi când în lumea întreagă — cea civilizată desigur — înțelegerea lui Jules Verne e evoluată imens de la percepția de „scriitor pentru

copii” de acum o jumătate de secol. Dar acest subiect este de mare anvergură și nu poate fi abordat într-o simplă discuție. Putem spune totuși că cea dintâi condiție a scoaterii marelui scriitor din stereotipul de care am amintit este — aparent paradoxal — tocmai renunțarea la tipărirea lui... în seria de „Călătorii extraordinare”! Cât privește „seria” de la ION CREANGĂ îmi aduc aminte că am văzut-o expusă la Muzeul Memorial din Sighet într-un montaj ce ilustra o bibliotecă individuală de prin anii '70 — apărând acolo ca argument în definirea unei lumi în care se încerca fuga din realitate. Deci mai trezește și amintiri chinuitoare. Măcar pentru acea minoritate care cu adevărat a fost chinuită de lipsa libertății. Dar astea sunt chestiuni discutabile și... de discutat în alt context.

Daniela Sitar-Tăut: Bine, sunt de acord că acestea sunt chestiuni discutabile. Să ne restrângem discuția la faptul concret, palpabil, în afara oricărei discuții, a retipăririi unor texte care sunt — nediscutabil — niște „fraude”. Care e povestea romanelor „postume” ale lui Jules Verne? Și am anticipat puțin aici.

A. B.: Nu prea mult. Când, la 28 martie 1905, într-o vineri, la ora opt dimineața, Jules Gabriel Verne (1828–1905) — creator de mituri, privilegiu

de care se bucură doar câțiva autori din toate timpurile, cel mai tradus scriitor din toate timpurile, singurul scriitor francez, considerat cu adevărat de renume mondial — murea, înconjurat de familie, la Amiens, lăsa în urma sa o operă vastă. Ca poet fusese autorul câtorva zeci de poeme și cântece, ca dramaturg scrisese aproape patruzeci de piese de teatru, iar ca prozator compusese în jur de șaizeci și cinci de romane și douăzeci de nuvele. La această operă beletristică se adăuga un număr semnificativ de eseuri de călătorie și pe teme științifice, precum și o vastă colecție de scrisori. Atunci s-a petrecut acel fenomen care-l făcea pe pictorul Edgar Degas să turbeze de mânie: „Familia — striga el —, iarăși familia! Să vă feriți de familie!” Sub presiunea interesului suscitată de faima mondială a lui Jules Verne, imediat după moartea lui, fiul său, Michel Jean Pierre Verne (1861–1925), care rămăsese executor testamentar, s-a grăbit să publice, în LE TEMPS și LE FIGARO, o listă a manuscriselor rămase de la romancier, cu opt intrări, dar dând totuși numai trei titluri. Apoi, după acea dată, an de an, cu aceeași regularitate ca și înainte, „romanele postume” ale lui Jules Verne au continuat să apară în seria faimoasă de „Călătorii extraordinare”.

Daniela Sitar-Tăut: Romanele pe care le știu cititorii, și dintre care mai toate au fost tipărite și în „seria” — trebuie să-i spun așa, nu? — de la editura ION CREANGĂ.

Alexandri Buican: Da, au fost tipărite șapte dinte acele opt așa-zise postume.

Daniela Sitar Tăut: Totul pare normal până acum, nu?

A. B.: Da, numai că totul nu era decât o aparență de normal. Pentru că în deceniul șase, colecționarul italian Piero Gondolo della Riva, cumpărând manuscrisele postume ale lui Jules Verne de la editura HACHETTE — care le preluase în anul 1914 de la HETZEL — a avut surpriza să constate, chiar de la prima cercetare sumară, o serie de inadvertențe cu textele publicate, devenite „clasice”. Descoperirea sa, făcută publică, în anul 1978, într-un articol „À propos des œuvres posthumes de Jules Verne”, tipărit în revista EUROPE, no 595-96, demascând o mare fraudă comisă de Michel — împreună cu Louis-Jules Hetzel (1847–1930), și el fiul faimosului Pierre-Jules Hetzel (1814–1886) — avea să schimbe radical posteritatea lui Jules Verne, mobilizând o serie de experți în opera julesverne-iană să restabilească și să pună în circuitul editorial originalele lăsate de maestrul

din Amiens. Se descoperea atunci cu stupefacție — deși anumite voci exprimaseră îndoieli încă dinainte asupra autenticității textelor „postume” — că romanele apărute între 1905 și 1919 fuseseră alterate de fiul său sau nu fuseseră scrise deloc de Jules Verne, ci de către acesta din urmă. Cercetarea manuscriselor și a corespondenței au revelat faptul că, după un scurt conflict între Michel și Hetzel jr. asupra drepturilor privind două dintre „postume”, o înțelegere se perfectase între cei doi urmași pitici a doi uriași, în vederea comiterii unei fraude editoriale.

Daniela Sitar-Tăut: Cititorii trebuie să știe în ce măsură — mai mare sau mai mică — s-au alterat acele originale.

A. B.: Simplu. Misterul s-a dezlegat de mult. Dacă *Le phare du bout du monde*, serializat în MAGASIN D'ÉDUCATION ET DE RÉCRÉATION (*second série*) și apărut și în volum în anul 1905 — însă după decesul autorului — fusese modificat, dar nu prea mult, volumul aflându-se deja în lucru, *Le volcan d'Or*, serializat în MAGASIN (*second série*) și apărut și în volum în anul 1906, se prezentase în lume serios modificat — la cele patrusprezece capitole lăsate de Jules Verne, Michel adăugase

alte patru. Apoi, următorul roman apărut în serie, *L'agence Thompson and Co.*, serializat în LE JOURNAL și publicat și în volum în anul 1907, fusese scris în întregime de către Michel. La cele șaptesprezece capitole ale romanului *La chasse au météore*, serializat în LE JOURNAL și apărut și în volum în anul 1908, Michel adăugase patru. La cele șaisprezece capitole ale romanului *Le beau Danube jaune*, serializat în LE JOURNAL și apărut și în volum în anul 1908, Michel adăugase trei, inserase episoade noi și-i și schimbase titlul original redenumindu-l *Le pilote du Danube*. În cazul romanului *Les naufrages du Jonathan*, serializat în LE JOURNAL și apărut și în volum în anul 1909, fraudă luase amploare. Celor șaisprezece capitole ale romanului *In Magelanie*, considerat actualmente de către critici ca fiind ultima capodoperă a maestrului — deși *Le phare du bout du monde*, acel triller cu culorile lui posomorâte, dezolante e la fel de efectiv — lăsat de Jules Verne, Michel a adăugat alte cincisprezece, schimbând și titlul. Și *Le secret de Wilhelm Storitz*, serializat în LE JOURNAL și apărut și în volum în anul 1910, a fost rescris de către Michel, care a crezut că e mai potrivit să plaseze acțiunea — creație epică a tatălui său care se întâmpla să se numească Jules Verne, ia seama! — în... secolul al XVIII-lea, în loc de sfârșitul secolului al XIX-lea! În

cazul romanului *L'étonnante aventure de la mission Barsac*, serializat în cotidianul LE MATIN în anul 1914 și apărut în volum abia în anul 1919, lucrurile se complică de tot. Cu toată diligența pusă în căutarea autorului, nici azi nu e clar cine ar putea fi acela. Poate derbedeul de Michel însuși — Jules Verne contemplant cu seriozitate gândul de a-l interna, adolescent fiind, într-un institut de reeducare —, dar s-a avansat și ideea că totuși romanul ar fi fost scris de către „negrii” literari. Un scoțian, Peter Costello, autor al unei biografii a lui Jules Verne din spațiul cultural anglo-saxon³, dacă posibil autor (urmând și el o ipoteză a lui Jacques van Herp), pe un anume Georges Montignac, al cărui roman *Le Mystère Plane*, seamănă ciudat de mult cu romanul în chestiune, dar care nu a făcut niciodată obiectul unei acuzații de plagiat. În momentul morții sale, Jules Verne lucra la un nou roman — din care a lăsat patru capitole și o pagină și jumătate dintr-un al cincilea — intitulat *Voyage d'études*. Între hârtiile sale s-a mai găsit și un titlu de posibil roman: *Une ville Sahariene*. Pornind de la începutul de roman menționat, misteriosul autor (sau grup de autori) a

³ Costello, Peter, *Jules Verne, Inventat tot of Science Fiction*, Charles Scribner's Sons, New York, 1978.

adăugat o acțiune cu totul „originală”, care se întinde pe lungimea a două volume! Până la urmă, ceea ce e important de știut este faptul că acest text n-are nimic de-a face cu Jules Verne și n-ar trebui să mai uzurpe celebrul nume. Jules Verne a mai lăsat în manuscris și un număr de nuvele care nici ele n-au scăpat atenției frauduloase a fiului său. Rezultatul a fost o culegere apărută, în anul 1910, sub titlul *Hier et demain*, în care textele originale — avea să se descopere mai târziu — fuseseră alterate în diferite grade, unul dintre ele, intitulat *Pierre-Jean*, devenit, serios modificat, *La destinée de Jean Morénas*. Frauda de care am pomenit s-a remediat demult în Franța. Textele originale ale celor șase romane autentice au fost publicate mai întâi în ediții confidențiale (LES ÉDITIONS INTERNATIONALES ALAIN STANKE), apoi au fost răspândite în ediții de masă (GALLIMARD). Iar în alte țări civilizate s-a urmat exemplul Franței. Ca să dăm numai un exemplu de cum se pune problema receptării lui Jules Verne în acest prim deceniu al mileniului II, e instructiv să arătăm care e atitudinea lumii editoriale din SUA. Se poate astfel vorbi acolo de — și citez de aici —: „...un masiv efort să se dea cititorilor anglofoni din întreaga lume «adevăratul Jules Verne»”. Mulțumită unor instituții ca UNIVERSITY

OF NEBRASKA PRESS, WESLEYAN UNIVERSITY PRESS, THE UNITED STATES NAVAL INSTITUTE PRESS, PROMETHEUS BOOKS și OXFORD UNIVERSITY PRESS, acest proiect istoric ar trebui să fie încheiat în primul sfert al secolului al XXI-lea... șase generații după apariția în limba engleză a primelor și pripitelor versiuni. Dar câteva edituri comerciale încă retipăresc vechile fraude.”⁴ Deci ia aminte! Americanii, mai proști, vorbesc de un „proiect istoric”.

Daniela Sitar-Tăut: Dar tot americanii numesc acele „versiuni” ale lui Michel fraude. Noi nu tot așa ar trebui să le numim?

A. B.: Mă rog, ceea ce pentru unii se cheamă fraudă, pentru alții este doar perfectă normalitate. Ar însemna să trecem însă pe teritoriul pe care mă găsesc în cartea mea *Românii. Între primitivism și Caragiale*. De data asta să stăm pe teritoriul Jules Verne. Dar pentru că s-a pomenit cuvântul fraudă să ne întoarcem și noi... în România unde editura ADEVĂRUL retipărește... *Colecția Jules Verne* de la editura ION CREANGĂ! Și putem spune că

⁴ Walter, Paul Frederick-Walter James Miller, „Foreword” la Jules Verne, *The Meteor Hunt*, University of Nebraska Press, Lincoln, NE, 2006, p. VIII.

acea fraudă inițială — comisă de Michel — este făcută de „băieții” entuziaști de la ADEVĂRUL contemporană cu noi. Și ea este perpetuată ori din lipsă de sensibilitate în fața răului și urâtului, ori din ignoranță — ignoranță care e ea însăși o fraudă morală, căci presupune că te ocupi de lucruri de care n-ai habar, perpetuând erori, dar și că, aflându-te într-un loc în care n-ai ce căuta, arestezi locul unui om capabil care ar face treaba așa cum trebuie.

Daniela Sitar-Tăut: Cum procedează celelalte edituri, căci văd cărți de Jules Verne mereu pe rafturi în librării — e drept că la secțiunile pentru literatură pentru copii?

A. B.: Cam toți fac la fel. Dacă mai vrei un exemplu pot să spun că am urmărit cum a lucrat o altă editură — CORINT — care s-a specializat și ea, ca să spun așa, în a scoate o serie Jules Verne — pentru copii desigur! Nici acolo lucrurile nu merg mai bine. Pe lângă faptul că întreaga discuție de mai înainte se poate face încă o dată, și acolo grafica e de-a dreptul stângace și, în plus, se mai fac și traduceri... trunchiate. Nu le pot spune nici măcar prescurtate — prescurtarea presupunând scoaterea unor descrieri, enumerări etc. De exemplu, romanul *Les Frères Kip* a fost „trunchiat” în

toată regula, fără să se specifice această „editare”. Notează, te rog, să pui cuvântul „editare” în ghilimele. Să dăm și faptele. Nu trebuie decât să comparăm aceste „Table de materii”. Din cele paisprezece capitole ale părții întâi, în „mutilarea” românească, au rămas numai zece. Astfel dispar capitolele 5–„Quelques jours de navigation”, 9–„À travers la Louisiade”, 10–„En remontant vers le Nord” și 12–„Trois semaines dans l’archipel”. În ce privește partea a doua, traducătorul a fost mai îngăduitor cu Jules Verne — a dispărut doar ultimul capitol: 16–„Conclusion”, care, trunchiat bine, a fost comasat cu capitolul 15–„Le fait nouveau”.

Daniela Sitar-Tăut: Și nu se specifică măcar această „modificare”.

A. B.: Modificare e un termen politicos. De fapt e o amendare a lui Jules Verne de către traducătorul român — poate la cererea editorului, nu știu. Eu văd doar rezultatul. Iată cum, în România, care apare pe ultimul loc mai în toate clasamentele imaginate de „Comunitatea europeană”, se găsesc oameni mai deștepți decât toți ceilalți în... valorificarea lui Jules Verne. Dar cum o fac alții? Îi îndemn pe acei tineri cinstiți care se sufocă pe undeva neștiuți, să „navigheze” pe „Net” și să vadă cum au tipărit americanii prima traducere a aceluiași

roman: ediție cartonată, supra-copertă, hârtie de lux, grafică de artă. Numai secțiunile „Introduction”, „Notes”, „Bibliography”, „Jules Gabriel Verne: A Biography” și „About the Contributors”, ar face singure un volum de 120 (o sută și douăzeci) de pagini. Dar această „First English Edition [of] Jules Verne[s] *The Kip Brothers*”, atât de discutată în media americană, a fost făcută desigur de niște minți mai modeste. Care însă se numesc Stanford L. Luce, Arthur B. Evans, Jean-Michel Margot. Să ne mai mirăm că această apariție — numită „Jules Verne’s extraordinary crime drama”, despre un faimos caz de (posibilă) eroare judiciară —, făcută posibilă de WESLEYAN UNIVERSITY PRESS din Middletown, Connecticut, a fost percepută ca un adevărat act de cultură? Dar să mai spun și că, în ceea ce privește „actul de cultură” românesc, acesta s-a prezentat sub forma unui volum de 248 de pagini — incluzând-o și pe cea care conține un soi de hartă a căilor de acces la sediul editurii — spre deosebire de cel american, care s-a prezentat sub forma unui volum de 476 pagini!

Daniela Sitar-Tăut: S-a tipărit la noi vreunul dintre romanele postume?

A. B.: În „cultura română” — iarăși cu ghilimele, te rog —, în perioada în care aceste transformări

de optică în ce-l privește pe Jules Verne și opera sa postumă se petrec la nivel mondial, nu am cunoștință decât de două traduceri a „versiunilor originale”. O editură — NICULESCU — a publicat o tălmăcire acceptabilă a romanului *In Magelania* (Jules Verne, *În Magelania*, Traducere de Maria Brăescu, NICULESCU, București, 2002). E regretabil că traducătoarea a adăugat și o postfață, absolut puerilă, și inutilă de altfel, citând ca o realizare romanul *L'étonnante aventure de la mission Barsac* și arătând că nu știe ce vorbește. Editura DACIA a publicat și ea *Le beau Danube jaune* sub titlul de *Dunărea galbenă* (Jules Verne, *Dunărea galbenă*, traducere de Claudia Pintescu DACIA, Cluj-Napoca, 2005,) din păcate în traducerea cuiva care n-are vreun raport cu talentul literar. Trebuie totuși să spun că dl. Ion Hobana a tradus *Paris au XX-e siècle*, considerat ca nefăcând parte din seria de „Călătorii extraordinare” și proza *Voyage en Angleterre et en Ecosse (Voyage à reculons)*, (*Călătorie de-a-ndă-răteala în Anglia și Scoția*, COMPANIA, București, 1999) — pe care cred că o putem socoti de asemenea un roman. Cum dl. Hobana e un scriitor, traducerea e făcută cu talent și câteva decenii de acum înainte — până la o eventuală evoluție a limbii — traducерile sale pot fi considerate, de

către cititori și cercetători, ca texte de bază. Dar, încă o dată, eu vorbesc aici de acte de cultură. Cum nimic nu s-a luat în serios „pe aici”, nimic nu va fi luat în serios nici de acum înainte. În materie de etnicitate nu există progres. Pe cine ar putea interesa „un adevărat act de cultură” — cum percepea media americană traducerea romanului *The Kip Brothers* —, într-o cultură resemnată în a fi falimentară?!

Daniela Sitar-Tăut: Sunt cuvinte grele.

A. B.: Cineva, într-o bună zi, va trebui să le rostească. De altfel, nu am spus ceea ce am spus pentru cunoscătorii acestui uriaș care a fost Jules Verne; tangențial numai, am avut în vedere pe iubitorii de literatură care s-ar întâmpla să cumpere, în necunoștință de cauză, alte produse ale unor alte noi fraudo-prostii; dar i-am avut în vedere mai ales pe cei care s-au săturat să tot audă vorbindu-se despre o „cultură română” admirabilă, dar care cultură e cu atât mai admirabilă cu cât este un faliment total. Și asta, ca să mai se adauge o piesă la dosarul înțelegerii — odată pentru totdeauna — a realității că românii sunt incapabili de a face ceva „ca lumea”, dar că, trăind „în suc propriu”, nici n-au habar măcar în ce hal se află.

*Daniela Sitar-Tăut: Și totuși ce se poate face?
Tânărul nu poate accepta acest defetism.*

A. B.: Sunt energii tinere care se irosc. Și se irosc tocmai pentru că românii nu pot da o intelectualitate adevărată, care să impună o activitate de direcție. Munca adevărată cere efort mare și conjugat, improvizația — boala românismului — nu cere decât pospăială. Atunci cei care ar vrea (și ar trebui!) să muncească, rămân nefoliși. Sunt toate fetițele astea tocilare care se perfecționează în studiul limbilor străine, cărora nimeni nu le cere nimic și se irosc. Ce să spun? Mai depinde și de ele. Decât să-și vâre țigarea în gură, gest însoțit de tot felul de fandoseli dizgrațioase — știi cu ce le asemana Ion Creangă? „Ca tăunele cu paiul în cur”, spunea el — mai bine ar lua inițiativa unei traduceri — căci unele dintre ele au chiar talent. Pe lângă romanele deja menționate rămase netraduse — *Le Secret de Wilhelm Storitz*, *Le Volcan d'Or*, *Le Phare du bout du monde*, *La Chasse au Météore* — mai sunt și altele care nu sunt considerate ca făcând parte din seria de „Călătorii extraordinare”, ca *Un Prêtre en 1835*. Și chiar din cele din „serie” unele au rămas inedite ca *L'Oncle Robinson*, iar altele n-au fost — pur și simplu — traduse în limba română: *Famille-sans-nom* (1889), *Mistress Branican* (1891), *Seconde patrie* (1900). Dintre romanele așa zise

„scurte” nu s-a tradus *Le Comte de Chanteleine*. Și mai sunt și nuvelele edite și inedite. Și versurile. Și teatrul. Și eseurile. Luându-și traduceri sub braț, să bată la ușile editurilor și unele li se vor deschide. Așa vor cunoaște oameni etc. Și mai ales... vor produce ceva!

Daniela Sitar-Tăut: Îți mulțumesc.

Atitudini
septembrie 2010, Ploiești

„ÎN ULTIMUL TIMP AM OBSERVAT CĂ M-AM ÎNTORS LA PASIUNILE DE ÎNCEPUT: BRÂNCUȘI, CAMIL PETRESCU, BACOVIA”

Interviu de Gelu Nicolae Ionescu

Gelu Nicolae Ionescu: Stimate d-le Alexandru Buican, vă propun ca în primele rânduri ale acestui interviu să vă prezentați cititorilor revistei ploieștene ATITUDINI, să le spuneți despre activitatea Domniei-Voastre.

A. B.: Dragă d-le Gelu Nicolae Ionescu, eu am mai spus și în alte locuri că am părăsit România la vârsta de 26 de ani, cu un „pașaport pentru persoane fără cetățenie”. Studiile mi le întrerupsesem, deci nu e nimic interesant de spus despre un tânăr de 26 de ani. La 26 de ani, cred eu acum, nu știi nici măcar cum te cheamă, ca să mă folosesc de o expresie vulgară, dar potrivită. O idee mult mai fertilă aș vrea să formulez. După plecarea

din mediul românesc, nu am putut duce decât o viață „dublă”. Să fiu mai lămurit. Acum vorbim despre Constantin Brâncuși, despre Vlad III, despre Bacovia, Ion L. Caragiale și Mihai Eminescu. Facem aici, la Ploiești, chiar și o lansare de carte. Și mă simt foarte implicat în aceste discuții și activități. Dar, imediat ce avionul aterizează pe aeroportul J.F. Kennedy din New York, toate aceste lucruri, ce par atât de importante aici, devin dintr-o dată aproape inexistente. Când îți iei primul ziar de la stand, când cauți terminalul pentru următoarea etapă a zborului sau, după caz, când dai taximetristului adresa din Manhattan, toate aceste lucruri de care vorbim aici se topesc într-un mod curios. România însăși, împreună cu problemele ei, încetează să mai existe. Pentru alții poate să fie — și știu că este — altfel, pentru mine însă așa stau lucrurile. America este o țară interesantă, pasionantă — un imperiu ajuns într-o situație de criză — și, în consecință, mă pasionează și pe mine. Acolo nici nu am decât câteva cunoștințe, foarte întâmplătoare, printre români. Nu mă interesează românii din America! Fiecare poate interpreta asta în felul lui, dar eu așa sunt. În anii din urmă, dorind să public câteva cărți pe care le-am scris sau gândit în trecut, având o problematică românească, m-am pasionat de România și de

destinul ei nenorocit. Cu alte cuvinte, dacă vreau să interacționez cu români, eu vin — și stau — în România. Românii aici sunt. Eu nu stau în mijlocul Manhattan-ului plângându-mi în barbă de dorul României. Dacă este să spun un lucru autobiografic de o oarecare semnificație, voi spune că familia mamei este originară din Ploiești, bunica și bunicul au fost „ploieșteni sadea”, de când există cunoștințe în familia lor. Am și eu fotografii cu ei la Ploiești, unde bunicul lucra, la începutul secolului trecut, în cadrul primăriei.

Gelu Ionescu: Sunteți cunoscut ca unul dintre cei mai buni biografi ai lui Constantin Brâncuși. Povești-ne un pic despre trăirile, despre descoperirile extraordinare, despre revelațiile avute în timpul documentării despre marele sculptor.

A.B.: Da, să spun mai întâi că am scris o biografie a lui Brâncuși — de 800 pagini în versiunea engleză —, și atât. Am trecut mai departe. Nu m-am instalat ca o căpușă pe spinarea celebrității lui. Și am scris-o pentru că m-am aflat, cum spune englezul, în locul potrivit la timpul potrivit. Brâncuși mi-a atras atenția foarte devreme în viață. El mi-a revelat un fapt care e prezent peste tot în societate și chiar în ordinea fenomenelor din Univers: că lucrurile nu sunt nicidecum ceea ce par a fi. În

legătură cu arta lui, eu am formulat așa: „Dacă pasărea lui nu seamănă cu pasărea de pe gard, cu atât mai rău pentru pasărea de pe gard. Ea ar trebui să facă un efort mai mare să semene cu pasărea lui Brâncuși, pentru că aceea e adevărata pasăre — esența ei fiind zborul și nicidecum penele.” Dar asta se aplică oriunde printre oameni. Dacă domnul grav și bine odihnit, care vorbește rar și autoritar, e bancher, nu e deloc sigur că nu e un hoț. Iar dacă un altul, la fel de grav, e critic și academician, nu e deloc sigur că are cea mai vagă idee despre literatură și artă sau despre cum gândește creatorul, adică despre ce e funcția de creație. Aș spune că dimpotrivă. Deci Brâncuși are o funcție mult mai vastă decât lasă să se bănuiască, la prima vedere, figurinele lui ciudate. Despre documentare am mai vorbit de asemenea: 5 ani de muncă, de pasiune, petrecuți în prima jumătate a secolului XX, în acel district numit Montparnasse, mișcându-mă printre toți cei pe care i-a înregistrat istoria artei și nu numai. Bineînțeles că, fizic, am stat cuminte la măsuță la New York Public Library.

Gelu Ionescu: A ieșit de sub tipar în acest august cartea Țepeș. O biografie a lui Vlad III Dracula. Credeți

că spiritul lui Dracula poate fi unul bun? Că ar putea chiar mântui poporul român?

A.B.: Presupun că termenul „mântui” se referă la a-l ridica odată și odată din mizeria în care viermuiește. Nu cred. Vlad III este o încercare deja făcută și nereușită. Se cheamă insistent ca el „să vină” și să-i pună pe cei răi la balamuc și în pușcării și apoi să le dea foc. Dar tocmai esențialul nu se înțelege. El *a venit o dată!* Și „venirea” lui n-a dus la nimic. Este, ca să spun așa, o încercare ratată. Și a fost ratată, pentru că nu se putea altfel. Popoarele sunt organisme sociale asemeni celor biologice și s-a spus că „la naștere se trânteste o ușă genetică”. Nimeni nu mai evoluează. Popoarele își poartă virtualitățile și măsurile interioare în codul genetic. Iar „nebunii” și „famenii” nu sunt deloc, cum credea Eminescu, dintr-o „pătură superpusă”, adică dintre „străini”. Ei sunt românii înșiși în ipostaza de politicieni corupți, bancheri hoți, critici literari care n-au nici urmă de gust (altfel ar crea, n-ar parazita pe creația altora)! Vlad III a tras în țeapă... români — se dă de către documente și cronici cifra de 40 000! Da, nu e nimic de mirare. Războiul lui cu turcii a durat... 23 de zile. Câți turci putea să tragă în țeapă în acest interval? A mai făcut-o cu un număr oarecare de prizonieri luați din

Transilvania. Pe rrrromâni i-a tras el în țeapă! Ei și? A stârpit ticăloșia printre români? Acel „Cum nu vii tu...” este iarăși eronat. „Țepeș” a venit, i-a pus pe români în temniță și în pușcărie, a dat foc la amândouă, iar ticăloșia e azi mai mare decât ori-când. „Nu face plopul mere și răchita micșunele.” Vlad III, cu „venirea” lui, a rămas un vis.

Gelu Ionescu: Spuneți-ne trei bucurii legate de faptul de a fi român și trei tristeți legate de acest fapt.

A.B.: N-am avut nici o bucurie care să se tragă din faptul că m-am născut român, iar tristețile au fost puzderie. Acum însă, după ce am înțeles ce am înțeles, nu le mai pot lua în serios. Acum, în urmă, am găsit doi căței, unul orb, care căzuse probabil dintr-o mașină pe șosea, cu picioare rupte (și-a revenit după operație), iar altul doar chior, „maidanez”, acesta cu picioare rupte, și-a revenit și el). Plec cu ei. E o bucurie, totuși.

Gelu Ionescu: Ce mai fac americanii? Cultural, vorbind...

A.B.: Americanii își trăiesc viața. Faptul că un vehicul trimis spre Marte în urmă cu 8 luni, chiar zilele astea a aterizat acolo și face fotografii, filme și explorează suprafața planetei, e un fapt cultural. Aceste performanțe dau posibilitatea, unui poet

tânăr, de pildă, să-și împlinească și el destinul în mijlocul unei culturi și civilizații care contează. El nu va fi silit, cu tot geniul său, să spună ca Bacovia: „Mai bine singuratec și uitat,/ Pierdut să te retragi nepăsător,/ În țara asta plină de humor...” America poate fi ce vreți, dar nu e o țară caraghioasă, este o țară cu mulți oameni serioși care-și țin străzile curate, dând posibilitatea unui Bacovia să scrie *Faust*, *Hamlet*, dacă poate, nu să-și piardă energia și dorul de viață plângându-se de „lumea asta cu dugheni”!

Gelu Ionescu: Dintre toate locurile în care ați călătorit unde ați simțit că românii sunt cel mai bine primiți?

A.B.: Când călătoresc mă interesează oamenii locului, nu vagabonziiăștia politici sau economici (printre care mă număr și eu) care au împânzit lumea pentru că în două mii de ani n-au fost în stare să-și facă și ei o țară îndeajuns de bună încât să stea în ea și au ajuns să se ducă peste alții, în hoarde din ce în ce mai mari.

Gelu Ionescu: Povestea unui povestitor: cum, când ați început să scrieți literatură?

A.B.: Îmi aduc aminte că, la vârsta de 14 ani, aveam deja un teanc de maculatoare cu versuri,

cu piese de teatru în versuri. Le-am ars când l-am întâlnit pe Camil Petrescu (scrierile lui, firește).

Gelu Ionescu: Cum vedeți lumea de azi? Spre ce ne îndreptăm? Ar trebui să așteptăm schimbări majore în viața planetei noastre?

A.B.: Eu nu cred în chestiunile cu „încălzirea planetei” și alte catastrofe de care se sperie unii pe internet. Arșițe, cutremure, inundații, „nori de lăcuste”, ce doriți dvs., au fost înregistrate în istorie în nenumărate rânduri. Dar o criză economică dezastruoasă poate izbucni peste noapte. Efectele ei sunt imprevizibile, deoarece de data aceasta în ecuație intră un factor puțin semnificativ în trecut, dar esențial în prezent și viitor: explozia demografică. Fiecare se sperie de perspectiva dispariției lui, dar specia, când se autoreglează, n-are în vedere individul (deși e legată intrinsec de el). În orice caz, în urma unui spasm major al omenirii (un război nuclear, de pildă), lumea nu va mai arăta așa cum o știm noi azi. Eu sunt bucuros că-mi pot sfârși viața într-un *environment* cultural „tradițional”, ca să spun așa. Mai pot hoinări pe o stradă europeană cu iz de Ev Mediu, mai pot răsfoi o carte de bibliofilie. Omenirea viitoare nu va arăta așa. Dispariția câtorva orașe europene ar șterge memoria civilizației „Umaniste”.

Gelu Ionescu: Sunteți un idealist?

A.B.: Cred că sunt un entuziast. Cineva care a lucrat 5 ani la o carte, zi de zi, producând 6 variante, strângând 4 000 de fotografii în legătură cu acea epocă, nu poate fi un indolent, un resemnat, trebuie să fie entuziast.

Gelu Ionescu: Când ați plâns ultima oară?

A.B.: Nu-mi aduc aminte. Dar am făcut-o de nervi, de frustrare. Recent nu mi s-a mai întâmplat.

Gelu Ionescu: Cel mai recent râs în hohote.

A.B.: Câteodată, surprinzând absurdul unei aserțiuni, încep să râd, apoi văd mereu latura ridicolă crescând neîncetat și râd până la lacrimi, de unul singur. Chestii de prin cărți, poncifele pe care și le servesc unii cu gravitate sunt uneori de o asemenea idioțenie, încât mi le imaginez transpuse în scene. Râd în hohote, nu mă pot abține.

Gelu Ionescu: Cea mai frumoasă (una din cele mai frumoase amintiri...) amintire a copilăriei Domniei-Voastre?

A.B.: Când m-am întâlnit cu piesa *Suflete tari* a lui Camil Petrescu. Nu aveam încă 14 ani. Atunci — și eu! — „am văzut idei”.

Gelu Ionescu: Care este următoarea carte?

A.B.: Se numește *Românii. Între primitivism și Caragiale*. E o lucrare, nu prea voluminoasă, în care expun părerile mele despre cauzele pentru care poporul român este așa cum e și nu așa cum își închipuie el că ar fi. Adică de ce, România, de azi și de totdeauna, arătând așa cum arată, face versul lui Eminescu: „La trecutu-ți mare, mare viitor” — o penibilă idioțenie.

Gelu Ionescu: Cum l-ați prezenta unor amici pe Dracula (dacă el ar exista azi, evident)?

A.B.: M-aș feri de el. Era impredictibil. Iar pe Eminescu l-aș sfătui să facă la fel. Să nu-l mai invoce. Pe el l-ar trage în țepă primul, pentru că a fost cel mai eronat în privința „calităților” românilor.

Gelu Ionescu: Cel mai mare vis al Domniei-Voastre?

A.B.: Visul meu e modest, nu e greu de îndeplinit. Să trăiesc într-un loc curat, unde oamenii sunt politicoși, unde ei se preocupă de munca lor individuală, de ce spune și face reprezentantul local, și nu numai de ce spune și face „Președintele”. Și unde, oricât de nepopular ar fi acesta, se așteaptă termenul legal ca să-l trimită acasă. Într-un cuvânt, să trăiesc într-un loc relativ stabil,

nu într-un marasm de incertitudini. Din fericire, pot trăi într-un asemenea loc.

Gelu Ionescu: Momentul preferat al zilei, sau cea mai iubită oră din cele 24?

A.B.: Când îmi număram vârsta cu 3 în față, prietenii fugeau de mine când se apropia ora 22:00. Mă cuprindea un fel de febrilitate și voiam să-i țin pe toți treji până dimineața. Am petrecut foarte multe nopți treaz — fără să fac ceva deosebit —, așteptând să se deschidă o cafenea în Broadway ca să-mi iau micul dejun și apoi să mă întorc acasă ca să mă culc. Asta a durat ani mulți. Acum încerc să adorm devreme, ca să prind acele ore dimineața când creierul e odihnit și când îmi mai pot întreține iluzia că am „ceva” de făcut.

Gelu Ionescu: Scriitori români preferați?

A.B.: Maeștrii mei români îi consider a fi fost Bacovia și Camil Petrescu. Am citit repetat (practic i-am studiat) pe Caragiale și Liviu Rebreanu cu un folos mare. În ce-l privește pe Eminescu, pentru care am avut o pasiune „mortală” în adolescență, îl consider astăzi, după ce m-am radicalizat în gândire și în simțire, un scriitor de la care am înțeles cum nu trebuie să fi. Îl citesc și astăzi cu încântare pe Alexandru Macedonski. Îi prefer adică

pe acei scriitori în capetele cărora fenomenele psihice sunt clarități. Pe Constantin Rădulescu-Motru și pe Petre P. Negulescu îi trec printre scriitori, deoarece pentru mine scriitorii citați mai sus sunt interesanți pentru gândirea lor, nu numai pentru că „au făcut frumos”.

Gelu Ionescu: Ce ne puteți spune despre poezia și proza americană contemporane?

A.B.: Mi-ar fi rușine de mine, să mă prefac că le cunosc. Se face din când în când agitație în jurul unui autor, ori doar a unei cărți, urmează succesul... Dar ce probează succesul? Nimic. În câteva săptămâni trec în uitare și autorul și cartea respectivă. În același timp, undeva neștiuți, câțiva, puțini, creează capodopere, dar sunt neștiuți încă deoarece ei ori par prea „simpli” — lucrurile mari sunt simple —, ori devansează sensibilitatea epocii. Dar atenție! Ei nu sunt niciodată atât de ignorați cum e cazul cu scriitorii de valoare din țări ca România, de pildă, unde nici posteritatea nu mai funcționează.

Gelu Ionescu: Completați: Un om între români, Un... printre americani.

A.B.: Acum, după atâția ani de la plecarea din țară, am realizat că de fapt, chiar și atunci, la vârsta

când nu înțelegeam prea mult, eram un neadaptat în România. Și nu numai din cauza comunismului. Comunismul era doar o piele pe care, temporar, șarpele românismului o ducea în spate. În '89 s-a lepădat de ea, dar nimic nu s-a schimbat în moravuri. Remaniind romanul *Un om între români* — scris demult —, în vederea tipăririi, l-am folosit ca un laborator în care să-mi explic care a fost procesul ce a dus la plecarea mea din țară. Pentru că eu cred că nimeni n-ar trebui să-și părăsească țara. Acum însă n-aș mai putea trăi în România. Găsesc moravurile de pe aici ca fiind inacceptabil de barbare. Strada însăși, cu viața ei, cu agitația ei, nu e un loc decent. Cât privește America, nu e nici o filozofie. Ea e acolo, eu trăiesc acolo, e ca și cum ai trăi la Roma în Antichitate. Ca și Roma de odinioară, e și ea intrată — fără nici un dubiu — în decadență. E greu de crezut că secolul XXI va mai fi „secolul american”. Însă decadența acestor coloși e luuuungă! În orice caz, nu degeaba America a fost numită „Țara uitării de țară”!

Gelu Ionescu: Ce melodie auziți când sunteți fericiți?

A.B.: Ascult muzică așa cum citesc. Nu citesc o carte, citesc un autor, mereu și mereu și mereu. Muzicianul meu preferat este încă John Lennon. Personalitatea lui e o combinație de forță,

amestecată cu vulnerabilitate. A exprimat tragismul unei generații. La 9 decembrie 1980, când a fost împușcat, eram și eu, între mii de oameni, la Dakota — numele blocului unde-și avea locuința, de pe strada 72, la intersecția cu Central Park West. Au trecut ceva ani de atunci.

Gelu Ionescu: Cel mai mare regret?

A.B.: Am pierdut, în urmă cu 6 ani, o situație economică ce mi-ar fi asigurat o independență materială deplină.

Gelu Ionescu: Anul Caragiale sau ani caragialieni?

A.B.: După Bacovia, care a avut în mixtura sa intelectuală și luciditatea diabolică a lui Caragiale, dar și „instinctul proletar” al lui Eminescu, îl consider pe Caragiale ca fiind scriitorul cel mai fertil... de învățat de la el! E unanim gustat, dar e înțeles numai la suprafață. Și aici, atenție! Are în comun cu Eminescu un lucru care-l face „național”. Oricât ar părea de paradoxal, asta e realitatea. Dintre toți scriitorii români (poate și L. Rebreanu poate fi adăugat, dar el a fost mai mult un sociolog care nu a tras concluzii), Eminescu nu a privit individul. El nu prezintă individualități care-și plivesc eul. El nu s-a ocupat decât de popor, de „națiune”. De aici

și categorii ca „naționalismul lui Eminescu”, „poetul național” etc. Nu altfel a procedat Caragiale. El s-a ocupat la fel de obsedant de „bobor”, de „rrrromâni”, ceea ce e, în esență, același lucru. Acești doi scriitori sunt scriitori care nu pot apărea decât în mijlocul națiunilor care nu și-au rezolvat problemele — acele popoare care sunt lovite și paralizate de complexe de inferioritate — complexe ce uneori se rezolvă într-o mândrie agresivă, în care nu cred totuși nici ele. Din această cauză cei doi sunt și atât de actuali. Cel dintâi a fost fantast, s-a iluzionat și astăzi apare ridicol. Caragiale a fost însă lucid. Nici el n-a fost însă un scriitor-filozof. Pe Bacovia, care s-a ocupat de destinul ființei umane pe suprafața unei planete roase de o uriașă eczemă, îl consider ca fiind, pe departe, cel mai profund român care a lăsat ceva scris.

Gelu Ionescu: Emil Cioran... Aveți uneori accente cioraniene. L-ați cunoscut?

A.B.: Nu aveam cum să-l cunosc. El trăia în Paris, recunoscut, faimos, om în vârstă. Eu am petrecut primii mei ani americani legat de așa-zisa „comunitate românească” din cartierul Queens din New York — un veritabil getou cu cca. 5 000 de familii de inadaptabili, rătăciți într-o lume în care nu puteau fi decât niște emigranți împovărați

de nevoi. Din fericire, am părăsit acel loc repede. În ce privește „accentele cioraniene”, eu nu gust exasperările lui față de români... care se rezumă numai la afirmații! Da, sunt perfect de acord că românii, ca popor, n-au nici un destin istoric, că sunt un popor lipsit de orice valoare, dar pe mine m-a interesat să știu de ce. Cu alte cuvinte, am mers la etnogeneză. A-i jigni pe români, e fără niciun folos. A găsi explicația lipsei lor de valoare, e adevărata dificultate. De altfel, ce face E. Cioran nici nu jignește măcar. Românii se autoflagelează demult. Știți acele „ca la noi la nimenea”, „treabă românească”, „România e frumoasă, păcat că e locuită” etc. Și astăzi sunt voci, prin presa de aici, care vorbesc de „douăzeci de milioane de idiști”, de „popor de vite”, de „popor de cretini” etc. Pe mine m-a interesat de ce e așa.

Gelu Ionescu: Care sunt cei mai demni și mai respectați/respectabili români ai tuturor timpurilor?

A.B.: Chiar din formularea întrebării se vede imediat complexul, tipic românesc, al „recunoașterii”, care ne însoțește din antichitate, formulat chiar, în Evul Mediu, în acel „nasc și în Moldova oameni.” Nimeni în America nu stă în fața unui român (și nici în fața unui bosniac, francez, german sau somalez) gândind: „Da, iată! îl respect pe

acest domn român, demn!” Nu, americanul își trăiește viața și dacă interesele lui se intersectează cu cele ale unui român (sau bosniac etc.) interacționează cu el. Dacă este un bun mecanic auto, îi plătește costul manoperei, dacă e un sculptor genial, îi plătește bani grei pe o lucrare. Simplu. Americanul n-are complexe de recunoaștere pe aiurea, din care cauză nu le poate înțelege nici la irelevanții care le au. El s-ar mira foarte dacă ar vedea bazaconiile astea de pe aici: „nota 10 pentru România”, „cel mai mare român” etc. Nimeni nu se ocupă cu așa ceva acolo. Societatea americană este foarte mult un „business”, și nicidecum o milogeală.

Gelu Ionescu: Mai suntem daci? Ce/ cât mai e tracic în noi?

A.B.: Foarte mult. Dar asta e nenorocirea. Vorbeam mai înainte de jignirile gratuite care se aduc românilor. Apar și în romanul meu *Un om între români*, dar asta pentru că acolo sunt personaje care gândesc așa, care vorbesc așa, iar eu nu sunt cenzor. Se pare însă că, pentru puținii mei cititori, argumentele din spatele exceselor rănesc adânc. Ele ar trebui să substanțieze faptul că poporul român este tocmai urmașul dacilor, care în antichitate nu erau decât niște barbari — adică

un rebut din punct de vedere genetic, prin comparație cu grecii și romanii. Și că acest popor român a devenit apoi, prin altoiuri succesive, de cea mai proastă speță, sosite din Orient, de-a dreptul un gunoi genetic. Dealtminteri, mare parte din populația de sub Carpați, cu greu ar mai putea fi socotită a fi parte din rasa albă. De la dacii barbari, primitivi, s-a perpetuat gândirea prelogică, iar de la orientali, stricăciunea morală și volițională. Și cred că ele, argumentele, rănesc fiindcă sunt simțite ca adevărate. Și sunt simțite adevărate datorită faptului că, pentru spiritele speculative, e clar că ne găsim într-un moment de scepticism. Ideile există „în aer”, ca să zic așa. Jignirile lui Cioran nu conving. Și nici măcar o sofistică, oricât de ingenioasă, nu convinge. Ca să convingi, e nevoie să îndeplinești o cerință esențială: să ai dreptate! Astăzi când România, casa poporului român, e pe ultimul loc în toate clasamentele — cele care au în vedere elemente de cultură și civilizație —, nimeni nu se mai poate iluziona cu bazaconiile lui Eminescu.

Gelu Ionescu: Grănicerii graniței occidentului cu orientul...

A.B.: Astea sunt de asemenea vorbe goale. Nimeni la München nu se trezește dimineața să

zică: „Oare ce mai fac grănicerii graniței Occidentului cu Orientul?” Nemții se trezesc și se duc la muncă: produc bunuri folositoare lor (și altora); produc idei folositoare lor (și altora); își țin străzile curate; cheltuiesc mai puțin decât consumă; își zâmbesc cu politețe și delicatețe când se intersectează pe stradă sau în autobuz... adică sunt nemți. Și atenție! Fără să-și fi propus, devin... „Europa”! Mitica, pentru români, „Europa”. În această vreme, în niște zone incerte pentru germani, e o foșcăială de grosolănie, e o adâncă indolență, o totală lipsă de entuziasm și o continuă lătrătură însoțită de mușcăături care se cheamă politică. Acolo nu se produce nimic și se trăiește din cerșeală de „fonduri europene”. Strada e un maidan. Iar de zâmbet... să nu mai vorbim. Ce devin aceștia? Nu „Europa”, Doamne ferește. Ci, simplu: „Balcanism”. Asta nu-l împiedică pe câte un nenorocit, în căutarea unei identități de Om, din disperare, să-și găsească false motive de mândrie ca să nu înnebunească. Dar tot nu scapă, cum s-a întâmplat cu Eminescu!

Gelu Ionescu: Un gând către ATITUDINI.

A.B.: ATITUDINI este o revistă care ia în seamă un autor foarte puțin cunoscut, cum e cazul meu. Cu politețe, îi mulțumesc.

Gelu Ionescu: Unul către români.

A.B.: Nu sunt suficiente cele de mai sus? Atunci, ei să-și procure romanul *Un om între români*, apărut la Editura LIVINGSTONE, în acest an, și vor avea parte de multe altele. Îi asigur că la orice altă sursă vor merge, nu vor mai găsi un text de un asemenea radicalism despre condiția românului ca individ și ca popor și nici de mai mare scepticism în ce privește faimoasa „trăire românească”. Definitiv, nu vor fi în pericol să dea acolo peste „Cântarea României”.

Gelu Ionescu: Unul către americani.

A.B.: Asta e o glumă. Americanii, care au depășit de mult faza de început, a „pionierilor”, pătrunși de ideea „excepționalismului” lor — din ce în ce mai contrazis de realități, e drept —, nu iau seama la gândurile unora care dau buzna peste ei, și nu ca să-i lumineze cumva, cu „culturile” lor (falimentare), ci doar ca să se hrănească și să se adăpostească.

Gelu Ionescu: În loc de final...

A.B.: În ultimul timp am observat că m-am întors la pasiunile de început: Brâncuși, Camil Petrescu, Bacovia? E un fel de căutare a timpului

pierdut. Ce înseamnă asta? Psihologia spune că rămâi mereu ce ai fost la 14 ani. E posibil. Curios e faptul că, pasionat fiind de cele câteva chestiuni culturale menționate, le găsesc justificate când mă găsesc oriunde în afară de România. Mi-aș dedica 10 ani să reconstitui viața lui Bacovia. Dar, atenție! când sunt în România, când mă aflu în situația de „coleg de trafic cu românii”, de pildă, cum spune un prieten de-al meu, mă cuprinde o lehamite că dau dracu’ și pe Brâncuși și pe Camil Petrescu și pe Bacovia. E ceva descurajant în aer „pe aici”. Și atunci gândul meu e cam așa: „Dacă toți ăștia n-au influențat cu nimic să apară un trotuar curat, sau un zâmbet pe fețele ăstora, ei sunt doar niște inutili într-o lume inutilă.” Poate că aici e cheia psihologică a faptului că, mie, cultura română mi se pare a fi un faliment total.

Atitudini

august-septembrie 2012, Ploiești

„S-A ÎNCERCAT SĂ SE ESCAMOTEZE CRUZIMEA PERSONAJULUI REAL, DECI S-A FALSIFICAT ȘI ISTORIA ȘI ADEVĂRUL PSIHOLOGIC...”

Interviu de Miroslav Uram

Miroslav Uram: Ați tipărit recent, la Editura LIVINGSTONE, Țepeș. O biografie a lui Vlad III Dracula. Care au fost dificultățile adunării documentelor referitoare la acest „om de geniu [...], om al soluțiilor geometrice?” Cum ați verificat autenticitatea surselor de informație istorică pentru biografia aceasta?

A. B.: „Adunarea” documentelor nu a fost dificilă. Există culegeri de documente din arhivele turcești, italiene și mai ales ungurești. Ceea ce am făcut eu nou, este folosirea lor în spiritul de care au fost animate atunci când au fost redactate. Nu am încercat să le interpretez *apriori*, ca să-mi substanțiez o idee făcută deja despre Vlad III. Și apoi le-am citat. O prejudecată a istoriografiei românești este aceea a lipsei documentelor.

Documentele există, sunt revelatoare, ele trebuie doar citite corect. Și apoi, chiar și aceste documente nu sunt reproduse mai niciodată de istoricul român care vrea să fie crezut pe cuvânt. Oricâtă autoritate (sau talent!?) ar avea autorul, simpla comentare a faptelor nu convinge. După un timp narațiunea ia calea poveștilor și trezește neîncrederea. Istoria nu convinge prin afirmații, ci prin probe. Numai documentul în sine, care poartă energia unor voințe omenеști de la 1400, zguduie sufletul. Integrarea lor în narațiune, este esențială în elucidarea „misterului psihologic Vlad III Dracula.” Nereaducerea în „actualitate”, în lumea culturii vii, a documentelor este responsabilă în mare măsură pentru neîncrederea aproape bolnăvicioasă (dar și justificată) a românilor în propria lor istorie.

Miroslav Uram: Care personalitate din istoria României credeți că a făcut cel mai mult pentru români?

A. B.: Credința mea este că personalitățile nu sunt chemate „să facă ceva pentru români”, românii, ca popor, fac ei înșiși ceva pentru ei ca români. În această ordine de idei, ei trebuie să dea șansa oamenilor de vocație să-și împlinească vocația, adică să nu-i obstrucționeze. Din păcate, un mare număr de lideri politici și militari au sfârșit

executați în urma trădării și un mare număr de poeți au sfârșit la ospiciu... e o problemă națională.

Miroslav Uram: În carte apare cetatea Bratislava: „În februarie, în anul următor, 1453, Vlad III ia parte, de asemenea, alături de Ioan de Hunedoara, la ceremonia încoronării minorului de treisprezece ani, Ladislaus V Postumul, ca rege al Ungariei. Cu această ocazie, la Bratislava, unde are loc ceremonia, el este prezentat ca pretendent la tronul Țării Românești și face, desigur, angajamente tânărului rege.” Știu că ați vizitat acest oraș. Puteți să ne relatați o experiență de aici, să ni-l descrieți?

A. B.: Bratislava mi se pare un oraș liniștit, civilizat, cu oameni cumpătați, care trăiesc într-un bun raport cu situația lor economică și financiară. Un oraș unde nu întâlnești stridențe caracteristice „orientului”. Un oraș din Europa Centrală care — deși „central” — pare a aparține mai mult Europei de Vest.

Miroslav Uram: Ce v-a inspirat/motivat pe dumneavoastră să scrieți o carte despre Vlad III Dracula?

A. B.: Precaritatea lucrărilor anterioare. Vlad III a devenit în Occident și în America un fel de appendice al unui personaj fictiv creat de un scriitor irlandez mai degrabă minor. Un geniu al Renașterii nu

poate fi o consecință a unei cărți dubioase. Din păcate, în România, unde românii nu văd în lideri decât niște Tătici, care trebuie „să le dea”, s-a încercat să se escamoteze cruzimea personajului real, deci s-a falsificat și istoria și adevărul psihologic... din susceptibilități naționale. Totodată, epopeea domnitorului, ajuns, în vremea sa, o celebritate — bizară pentru unii — pe continent, este și una de semnificație europeană, cele două perspective condiționându-se reciproc, în condițiile geopolitice de atunci.

Miroslav Uram: L-ați considera pe Vlad III un personaj istoric negativ?

A. B.: Eu m-am limitat la a prezenta faptele. Din ele, dacă acestea nu sunt falsificate și dacă sunt într-un număr covârșitor, se desprinde — fără ajutorul meu! — până la urmă un portret interior. Am încercat totodată să prezint alături de datele „eroice” ale personajului istoric și pe cele de stare civilă, ba chiar și pe cele intime, pentru ca în încheiere să dăm celebrului și înspăimântătorului om portret interior menționat.

Miroslav Uram: De unde credeți că au început zvonurile fanteziste despre Dracula? (Să fie Bram Stoker singurul vinovat?) Sunteți de părere că biografia

va fi citită și de fanii literaturii fantastice? (Mai exact, a literaturii despre vampiri?) Vor fi dezamăgiți?

A. B.: Cruzimea lui și modul absolut în care el o aplica i-a uimit pe contemporani. În ceea ce privește zvonurile fantezise, ele s-au coagulat prin cețurile Irlandei. Ultimul lucru care mă preocupă este părerea „fanilor literaturii fantastice”.

Miroslav Uram: Cui ați recomanda această carte?

A. B.: N-o recomand nimănui, dar sper ca ea să fie de folos celor interesați de adevărul istoric și psihologic în legătură cu acest personaj istoric: Vlad III Dracula.

Miroslav Uram: Care a fost cel mai mare opozant al lui Vlad III. Dracula (în caz că a existat un astfel de om)?

A. B.: Din faptul că Vlad III a făcut repetate raiduri în Transilvania, unde a produs mari pagube materiale și unde a ucis mulți germani și unguri, opoziția care i s-a făcut a venit de la Buda. Apoi, în ultimul an al domniei, după schimbarea orientării politice, Mehmed II i-a devenit dușman și l-a și înlăturat de la domnie.

Miroslav Uram: Este sau va fi în viitor tradusă cartea dumneavoastră într-o limbă străină? (Dacă răspunsul este afirmativ, care ar fi prima?)

A. B.: Da, cartea este tradusă și sper să fie publicată în America.

Miroslav Uram: Ați redactat și o biografie artistică Brâncuși. Ce alte proiecte de acest tip mai aveți?

A. B.: Da, am scris o biografie „științifică” Brâncuși. Preocuparea mea de acum este reconstituirea vieții unui mare poet român (care a „vizitat” și el în repetate rânduri ospiciul) — Bacovia —, cel mai influent în lirica românească de azi.

*Dialoguri bratislavene,
Univerzita Komenského v Bratislave
noiembrie, Bratislava 2012*

INDICE DE NUME

A

Aalto, Aalvar, 47
Airinei, Irina, 22, 23
Apollinaire, Guillaume,
25, 47
Arensberg, Walter, 46

B

Bacovia, George, 42, 55,
75, 77, 94, 95, 100, 104,
107, 108, 113, 114, 120
Beach, Sylvia, 25, 45
Beckett, Samuel, 47
Bernard, Noël, 63, 69
Boccioni, Umberto, 47
Botiș, Ioan, 36, 37, 39, 41
Bourdelle, Antoine, 47
Boyle, Key, 25, 45

Brâncuși, Constantin, 6, 22,
23, 24, 25, 27, 29, 31,
32, 33, 36, 38, 39, 40,
41, 42, 43, 44, 45, 46,
47, 48, 52, 53, 64, 75,
94, 95, 96, 97, 113, 114

Brăescu, Maria, 90
Braque, Georges, 47
Brezianu, Barbu, 46
Bruno, Giordano, 67

C

Calder, Alexander, 45
Caragiale, Ion L., 67, 95,
104, 107, 108
Cârja, Ion, 69
Cârja, Nicolae, 5, 11, 12, 13,
14, 15, 17, 19, 20, 21, 69,
70

Călinescu, George, 44, 77
Ceașescu, Nicolae, 17, 19,
54, 56, 60, 63, 70

Cehov, Anton, 62,
Chaliapin, Feodor, 47
Cioran, Emil, 39, 108, 109,
111

Coandă, Henri, 47

Cocteau, Jean, 39

Costello, Peter, 84, 84 *n*

Creangă, Ion, 44, 92

Crețu, Nicolae, 26

Cummings, E.E., 45

D

Degas, Edgar, 80

Duchamp, Marcel, 33, 39

Dumitrescu, Ion, 26

E

Eliade, Mircea, 39

Eminescu, Mihai, 8, 16, 44,
67, 70, 71, 72, 73, 95,
98, 103, 104, 107, 108,
111, 112

Evans, Arthur B., 89

F

Fitzgerald, Scott, 45

G

Gheran, Niculae, 26

Goja, Anca, 64, 65, 66, 67,
68, 69, 70, 71, 73, 74,
75

Goma, Paul, 20, 60, 67, 68

Gondolo della Riva,
Piero, 81

Groșan, Ioan, 31

H

Hădărig, Ioan, 26

Hemingway, Ernest, 45

Hetzel, Louis-Jules, 81,
82

Hetzel, Pierre-Jules, 81

Hiticaș-Crețu, Dana, 26

Hobana, Ion, 90

Holkar, Bahadur, Yeshwant
Rao, 25

I

Ibsen, Henrik, 62

Ierunca, Virgil, 55

Ioan de Hunedoara, 117

Ionesco, Eugène, 39

Ionescu, Gelu Nicolae,
94, 96, 97, 99, 100, 101,
102, 103, 104, 105, 106,
107, 108, 109, 110, 111,
112, 113

J

Joyce, James, 39

L

Ladislauș V Postumul, 117
 Léger, Fernand, 33, 39
 Lennon, John Winston, 106
 Lipchitz, Jaques, 45
 Lovinescu, Monica, 20, 55, 67
 Luce, Stanford L., 89

M

Macedonski, Alexandru, 105
 Margot, Jean-Michel, 89
 Matisse, Henri, 25, 33, 47
 Mărgineanu, Ion, 27
 McAlmon, Robert, 25
 McDonough, James T., 49
 Mehmed II Cuceritorul, 119
 Michelangelo, Buon-
 naroti, 40
 Miller, Walter James, 86 *n*
 Modigliani, Amedeo, 47
 Moise, Ion, 26
 Moldovan, Andrei, 26
 Montignac, George, 84

N

Negulescu, Petre P., 105
 Nin, Anaïs, 38, 45
 Noguchi, Isamu, 25
 Nușfelean, Olimpiu, 26

P

Păcurariu, Francisc, 16
 Petean, Mircea, 49
 Petrescu, Camil, 35, 42, 61, 62, 94, 101, 102, 104, 113, 114
 Petrescu, Cezar, 55
 Picasso, Pablo, 25, 33, 47
 Pintescu, Claudia, 90
 Pop, Grigore Traian, 26
 Popa, Mircea, 26
 Popescu, Titu, 16, 17
 Popovici, Mircea, 27
 Pound, Ezra, 25, 38, 45

Q

Quinn, John, 39, 46

R

Rațiu, Virgil, 26
 Ray, Man, 39, 45
 Rădulescu-Motru, Constantin, 105
 Rebreanu, Fanny, 26
 Rebreanu, Liviu, 42, 104, 107
 Rizotti, Giulino, 54
 Roman, Horia, 55

S

Satie, Erik, 39, 47
Sitar-Tăut, Daniela, 8, 26,
27, 28, 29, 30, 31, 33,
34, 35, 43, 44, 46, 47,
49, 50, 52, 53, 54, 56,
57, 58, 60, 61, 62, 63,
78, 79, 81, 82, 86, 87,
88, 89, 91, 92, 93
Soljenițin, Aleksandr, 68
Stănculescu, Nina, 44
Steichen, Edward, 45
Stiglitz, Alfred, 45
Strindberg, August, 62

U

Uram, Miroslav, 5, 115,
116, 117, 118, 119, 120

V

Van Herp, Jacques, 84
Verne, Jules Gabriel, 78,
79, 80, 81, 82, 83, 84,
85, 86, 87, 88, 90,
91
Verne, Michel Jean Pierre,
80, 81, 82, 83, 84
Vlad III Dracula, 6, 75, 76,
95, 98, 99, 115, 116,
117, 118, 119

W

Walter, Paul Frederic, 86 *n*

Z

Zaharia, Romulus, 17
Zărnescu, Constantin, 44

CUPRINS

„POPORUL ROMÂN E EPAVA CARE MERGE, PE
LÂNGĂ ISTORIE, ÎN DERIVĂ...”

Daniela Sitar-Tăut / 5

„FĂRĂ LIBERTATE ... NU EXISTĂ LITERATURĂ,
DEȘI APAR MEREU CĂRȚI”

Interviu de Niculae Cârja / 11

SEMICENTENAR BRÂNCUȘI

Interviu de Irina Airinei / 22

ALEXANDRU BUICAN A PUBLICAT
O BIOGRAFIE — *BRÂNCUȘI* — ÎN STIL
ANGLO-AMERICAN

Interviu de Daniela Sitar-Tăut / 26

„ÎN ORICE PERIOADĂ AI TRĂI, AI AVEA
ACELEAȘI NEFERICIRI”

Interviu de Ioan Botiș / 36

„O BIOGRAFIE A LUI BRÂNCUȘI NU SE POATE
SCRIE ÎN NICIO ALTĂ PARTE DECÂT ÎN AMERICA”

Interviu de Daniela Sitar-Tăut / 43

„SPAȚIUL ACESTA TRANSCARPATIC,
E UN SOI DE «TRIUNGHI AL BERMUDELOR» ...
ÎNGHIȚITOR ȘI DISTRUGĂTOR DE SUFLETE...”

Interviu de Daniela Sitar-Tăut / 52

„MĂ LĂSASEM SEDUS DE LUMEA MORALĂ”

Interviu de Anca Goja / 64

„COLECȚIA JULES VERNE” EDITATĂ DE ADEVĂRUL
— FRAUDĂ SAU PROSTIE?”

Interviu de Daniela Sitar-Tăut / 78

„ÎN ULTIMUL TIMP AM OBSERVAT
CĂ M-AM ÎNTORS LA PASIUNILE DE ÎNCEPUT:
BRÂNCUȘI, CAMIL PETRESCU, BACOVIA”

Interviu de Gelu Ionescu / 94

„S-A ÎNCERCAT SĂ SE ESCAMOTEZE CRUZIMEA
PERSONAJULUI REAL,
DECI S-A FALSIFICAT ȘI ISTORIA
ȘI ADEVĂRUL PSIHOLOGIC...”

Interviu de Miroslav Uram / 115

INDICE DE NUME / 121

Tiparul executat la
EMPIRE MEDIA PRINT